

ПОМАГАЛО ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ И ОПАЗВАНЕ НА *птиците в горите*

*Петър Янков, Николай Петков, Димитър Плахийски,
Виктор Василев, Ваня Рътарова*

Българско дружество за защита на птиците
Природозащитна поредица на БДЗП – книга 35

ПОМАГАЛО ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ И ОПАЗВАНЕ НА ПТИЦИТЕ В ГОРИТЕ

Българско сдружество за защита на птиците
Природозащитна поредица на БДЗП – книга 35

Автори на текста

© Петър Янков
© Николай Петков
© Димитър Плачийски
© Ваня Рътарова

Автор на рисунките

© Виктор Василев

Автор на картите

© Георги Попгеоргиев

Автор на рисунки на Фигури 1 – 3

Васил Генчев

Текстов редактор

Рагна Бояджиева

Дизайн и предпечат

Ивелина Георгиева

Дизайн, предпечат и печат

Спектър

© Българско сдружество за защита на птиците, 2018

Първо издание
София, 2018

ISBN 978-954-8310-42-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	5
Горите като местообитания за птиците	6
Така птиците използват гората	10
Видове гнезда и разположението им при горските птици	13
Основни подходи за опазване на птиците	18
Указания за наблюдаване на птици в природата	21
Частии на тялото на птиците	24
Легенда за природозащитен и законов статус	26
Използвани символи и съкращения	27
Етични норми на поведение спрямо дивите птици и природата	28
Видове птици в горите	31
<i>Разред Кокошоподобни (Galliformes)</i>	32
<i>Разред Щъркелоподобни (Ciconiiformes)</i>	36
<i>Разред Ястребоподобни (Accipitriformes)</i>	38
<i>Разред Соколоподобни (Falconiformes)</i>	60
<i>Разред Дъждосвирицоподобни (Charadriiformes)</i>	62
<i>Разред Гълъбоподобни (Columbiformes)</i>	66

<i>Разред Совоноподобни (Strigiformes)</i>	72
<i>Разред Козодоеподобни (Caprimulgiformes)</i>	84
<i>Разред Кълвачоподобни (Piciformes)</i>	86
<i>Разред Врабчоподобни (Passeriformes)</i>	102
Законови постановки	188
Литература	195
Азбучен показалец	196

УВОД

Мили читатели,

Горите са сложни и уникални екосистеми, даващи дом на голям брой организми. Горското биоразнообразие на България е едно от най-съхранените в Европа. Българските гори са убежище за популациите на 43 световно застрашени вида животни и растения. Повече от половината, или 55% от горските територии, попадат в зони от националната екологична мрежа Натура 2000. Опазването на застрашените видове не е самоцел, а те са неотменна съставна част на горските екосистеми, чиято стабилност със сигурност би била нарушена с изчезването им.

Горите са естествено местообитание на над 115 вида птици или повече от 45% от редовно гнездящите в страната ни видове. Повечето от тях правят гнезда по клоните на дърветата, използват хралупите им или сами издълбават гнездови камери в дървесните стъбла; доста са видовете, които гнездят или предпочитат да гнездят в храстовия подлес (напр. по-голямата част от коприварчетата) или тревния етаж в горите. Орлите и други грабливи птици пък гнездят на големи стари дървета, но хранителната им база е най-вече извън горските масиви. Птиците са важен индикатор за състоянието на горите, защото са чувствителни към промените в средата.

Много са предизвикателствата пред горите и хората, които ги стопанисват. Едно от тях е свързано с опазване на богатото им биологично разнообразие, както и с интегрирането му в планирането на дейностите в горите и в тяхното стопанисване. Добрите лесовъди знаят как функционират горските екосистеми, познават всички дадености и особености на горите и полагат грижа за тях, като прилагат традиционни лесовъдски практики и се стремят към новаторски решения. Затова настоящото помагало е предназначено за всички онези практики, които търсят нови знания за гората и нейните закони. Помагалото съдържа както информация за най-важните видове птици, които се срещат в българските гори, така и такава за биологията и екологията на различните видове и основни препоръки за опазването им. Надяваме се, че то ще бъде полезно в ежедневната ви работа!

От екипа на проекта

ГОРИТЕ КАТО МЕСТООБИТАНИЯ ЗА ПТИЦИТЕ

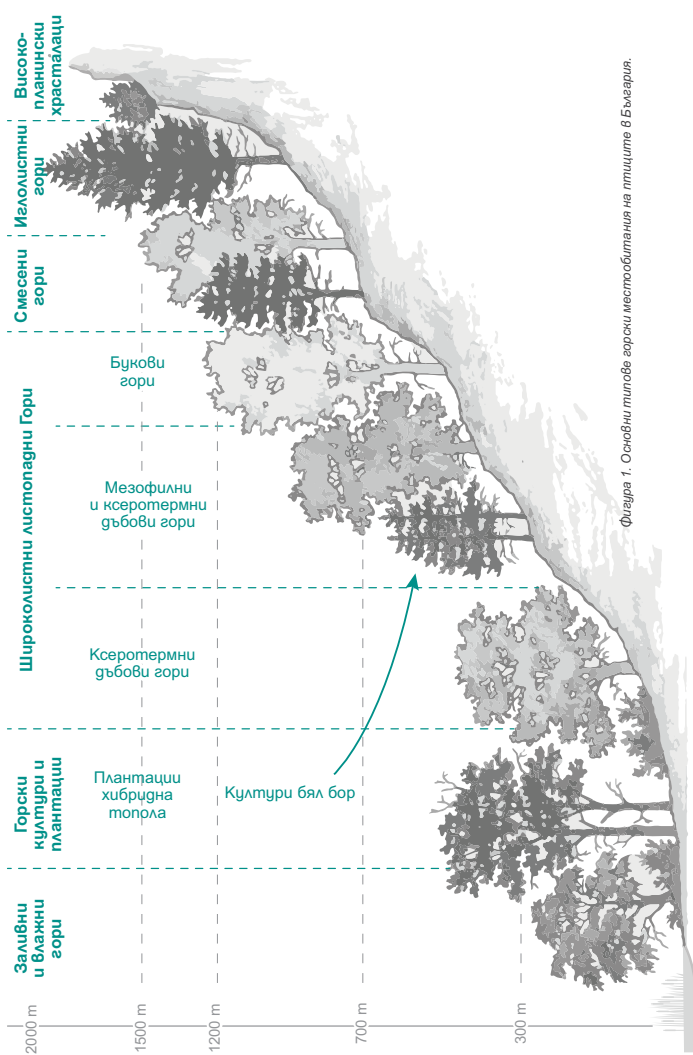
Горите предоставят на птиците хранителен ресурс, разнообразни места и субстрат за укритие, размножаване и гнездене общо казано за нормалното протичане на жизнените им процеси. Високото разнообразие на типове гори и горски местообитания е предпоставка за високо многообразие на растителни и животински видове, силно изразено при орнитофауната. Горските видове птици са адаптирани към конкретни условия и местообитания, които предоставя гората. В тази връзка за всеки тип горско местообитание са характерни конкретни видове или комплекс от видове птици. Съставът и структурата на орнитоценозите в горите се повлияват в значителна степен от измененията в състава и структурата на горските местообитания. Тези промени в местообитанията се дължат на естествени фактори и явления (промяна на надморската височина, ветроломи, снеголоми, естествени засушавания и др.) или са предизвикани от човешка дейност. Наличието, липсата или обилието на даден вид или група от видове птици дава ясна информация за състоянието, структурата и начина на функциониране на горските системи, както и за многообразието и състоянието на други организмови групи в тях.

ОСНОВНИ ТИПОВЕ ГОРСКИ МЕСТООБИТАНИЯ НА ПТИЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ХАРАКТЕРНИ ЗА ТЯХ ВИДОВЕ

1. Заливни и влажни гори. Основно между 0 и 300 т н.в., по дунавските острови, по поречията на големите реки и техните притоци и лонгозните гори по Черноморието (реките Камчия, Батова, Велека, Ропотамо и др.). В състава на тези гори участват над 40 дървесни вида. В най-високия етаж (височина около 30 т) са представени различни видове гъб, бряст и ясен. В по-ниския етаж (докъм 20 т) се срещат голям брой дървесни видове от родовете Габър, Клен, Върба и др. Характерен елемент е наличието на лиани, от които най-типични представители са скрипка, хмел, бръшлян, дивата лоза, гърбач, обикновен повет и др. **Характерни представители на орнитофауната за тези гори са черен щъркел, морски орел, черна каня, късопръст ястреб, голям горски водобегач, авлига, голямо черноглаво коприварче и мн. др.**

2. Широколистни листопадни гори. Включват основно:

2.1. Ксеротермни гъбови гори в низините, хълмистите райони и подножията на планините до 700 т н.в. Доминират фор-

Фигура 1. Основни типове горски местообитания на птиците в България.

маишите на цер, благун, мъждряна, вергилуев дъб, келяв габър, космат дъб, обикновения орех и др. Храстовите формации са представени от грака, люляк, смрадлика и др. **Характерни представители на орнитофауната са голям маслинов присмехульник, малък креслив орел (гнездово местообитание), орел змияр, жалобен синигер, белочела свръчка и мн. др.**

2.2. Мезофилни и ксеромезофилни дъбово-габърони гори от 600–700 до 900–1000 т н.в. Разпространени са предимно по северните склонове на Стара планина, Средна гора, Родопите и западните погранични планини. Доминират формациите на обикновен горун, габър и явор. За Странджа и Източна Стара планина са характерни горите от източен горун и източен бук, а за Беласица, Южен Пирин и Западна Стара планина - горите от обикновен кестен. Храстовите съобщества включват обикновена леска, обикновена хвойна и др. **Характерни представители на орнитофауната са среден пъстър кълвач, сив кълвач, източен планински певец, полубеловрата мухоловка и мн. др.**

2.3. Буковите гори от 900–1000 до 1300–1500 т н.в. Разположени са предимно по северните склонове на планините. Съобществата са доминирани от обикновен бук, с участието на габър, черен бор, бреза и трепетлика. **Характерни представители на орнитофауната са белогърбият кълвач, уралската улулица, черен кълвач, буков певец, червеногуша мухоловка и мн. др.**

3. Смесени гори. Характерни са за горната граница на буковия пояс (1300–1500 т н.в.) и са представени от смесени съобщества на бук и ела, бук и смърч и др. **Характерни за тези гори, видове птици са черен кълвач, елшова скатия, червеногръдка, горска зигарка и др.** Тук се срещат видове, които са характерни както за чистите широколистни гори, така и такива, обитаващи иглолистните.

4. Естествени иглолистни гори. Включва основно *пояса на иглолистните гори* от 700 до 2000–2200 т н.в. Участват чисти и смесени формации на бял и черен бор, смърч, ела, бяла и черна мура, основно в Централни и Западни Родопи, Рила, Пирин и Славянка. Представени са и формации на бреза и трепетлика. Храстовата растителност е предимно от сибирската хвойна, черна и синя боровинка. **Характерни представители на орнитофауната са глухар, лещарка, пернатонога и врабчова кукумявка, трипръст кълвач, сокелица, жълтоглаво кралче, черен синигер и мн. др.**

5. Високопланински храсталаци. Включва *субалпийски храстове съобщества* (от 2000–2200 до 2500 т н.в.), доминирани от формации на клек, сибирска хвойна, боровинка и др. **Характерни представители на орнитофауната са сивогуша завирушка, белогуш прозр и др.**

6. Горски култури и плантации, паркове и лесопаркове. Включва аazonални гори с антропогенен произход, предимно с участието на култури от бял и черен бор, насаждения от хибридна топола и псевдоакация, паркови гори и др. **Характерни видове птици са авлига, гургулица, голям синигер, син синигер, гривяк, сирийски пъстър кълвач, малък пъстър кълвач, зелен кълвач и др.**

ТАКА ПТИЦИТЕ ИЗПОЛЗВАТ ГОРАТА

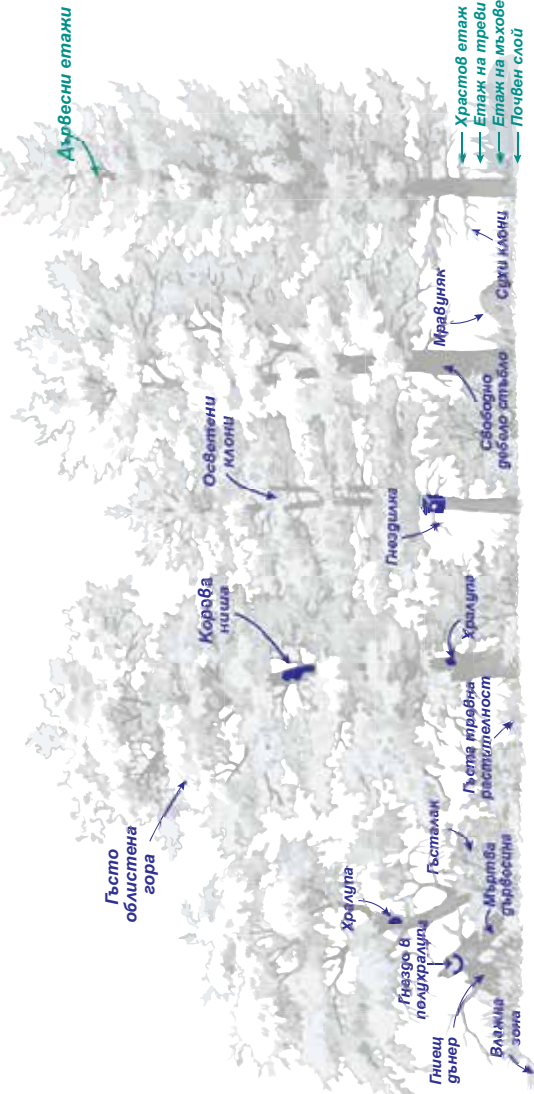
Гората, благодарение на нейното богатство на растителни етажи, ниши, структури и растителни видове, е най-богатото на видове жизнено пространство за птици. Птиците ползват всички етажи на гората, а също и въздушното пространство между и над дърветата, като място за гнездене, прехрана, почивка, засага и защита.

ОТ КАКВО СЕ НУЖДАЯТ ПТИЦИТЕ В ГОРАТА?

Най-напред – от гора. От дърветата и храсти, на които да гнездят и намират храната си, където да могат да пренощуват или денуват (за сови, козодой и други нощно активни видове), от рекички, потоци, ручей и други водоеми, от влажна почва, мъртва дървесина, листна постелка и всички други елементи на гората. Колкото повече такива елементи има в една гора, толкова по-богата на птици и други видове ще бъде тя. Второто нещо от ключова важност за птиците е наличието на храна. В една гора с много разнообразни елементи ще има и много разнообразна храна, отговаряща на вкусовете и предпочитанията на много видове. Използването на химически препарати или попадането им в гората от съседни местообитания (от земеделски земи чрез реките, например) неизменно води до обедняване на източниците на храна за птиците, а оттам – и на самото птиче богатство. Така че третият важен фактор е отсъствието на химическо замърсяване (както и на такава с твърди битови отпадъци). И четвъртото важно условие за богатата горска орнитофауна е да няма безпокойство. Всички форми на човешка дейност пораждат в една или друга степен този фактор. Затова са важни и всички начини за неговото минимизиране. За цяла група чувствителни видове (грабливи птици, глухар, лещарка, сови и други) една по-остра форма на подобно безпокойство може да предизвика напускането им. Затова е важно горскостопанските дейности да се съобразяват както с местата с присъствие на такива видове и техни гнезда, така и с периодите им на отглеждане на малките, когато тези птици са най-уязвими. Съществуват и редица други фактори, застрашаващи птиците в гората. Такива са линиите електропроводи, които могат да убиват птици при сблъсък с жиците или от късо съединение. Горските птици могат да бъдат застрашени и от кръстоциерство, включително ограбване на яйца и малки от гнездата, както и от други фактори. Във всички случаи намесата и действията на стопанисващите гората специалисти са от изключително значение.

ОТ ТОВА СЕ НУЖДАЯТ ПТИЦИТЕ В ГОРАТА

РАСТИТЕЛНИ ЕТАЖИ

Фигура 2. Горски местообитания на птиците.

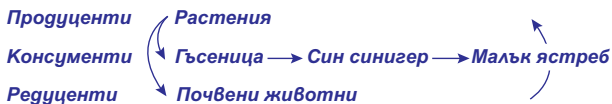
*Един отделен горски тип обикновено съдържа само един част от тези структурни елементи.

Взаимоотношения в екосистемата гора

Отделните части на едно наорганозмово съобщество (природна система) са взаимосвързани и зависими една от друга. В природните системи определящо значение имат хранителните взаимоотношения. Горите са богати на хранителни ресурси за птиците. Трофичното разнообразие е в пряка зависимост от разнообразието на типовете гори, техни състав и структура. Така например голям брой горски видове птици са насекомоядни. Присъствието и обилнето на редица видове насекоми се определя от наличието на конкретни (един или няколко) растителни видове, като по този начин съставът на гората влияе върху насекомната фауна, а посредством нея и върху присъствието и разнообразието на орнитофауната.

Хранителните взаимоотношения се обобщават в *хранителни вериги*.

Прост пример за хранителна верига:

Отделните хранителни вериги са свързани и са пряко зависими една от друга. Всяка намеса в екосистемата може да наруши структурата на взаимоотношенията и да доведе до неочаквани промени, в това число и до гибел на природната система.

Всеки вид птица има свой собствен начин на живот, използва своето жизнено пространство по видово специфичен начин. В тази „екологична ниша“ той се отличава от другите видове. Специализирането в начина на живот, от една страна, спомага за ограничаване на конкуренцията с други видове. От друга страна, видовете специалисти са силно ограничени, тъй като се нуждаят от строго специфични условия на средата (специфична екологична ниша), за да може да се срещат в дадена територия или гора.

ВИДОВЕ ГНЕЗДА И РАЗПОЛОЖЕНИЕТО ИМ ПРИ ГОРСКИТЕ ПТИЦИ

Повечето от гнездата на горските птици са свързани с дърветата и храстите, но при отделните видове има специфични особености в разположението и строителния материал, по които те могат да се разпознаят. Гнездата не трябва да се премахват, защото много от по-едриите птици ги използват години наред, а за по-дребните наличието им е указание, че мястото е подходящо да построят новото си гнездо. Гнездата на птиците в гората могат да бъдат разделени условно на **гнезда на открито, гнезда в хралупи и гнезда в полухралупи**.

Гнездата на открито от своя страна могат да се разделят според местоположението им на:

1. ГНЕЗДА НА ЗЕМЯТА

1А. Трапчинка направо на земята, **без постилка**, на открито, под храст или до дърво (**козодой, бухал, горски бекас**).

1В. Трапчинка на земята, с **малко постилка от зелени или сухи треви и стъбла**, до дърво или под прикритието на храсти (**лещарка, глухар**).

1С. Гнездо във вид на кошничка на земята (**горска чучулига** – прикрито сред тупфа трева, до камък или буца, от сухи треви и мъх, със сплетени фини треви и косми; **горска бърбица** – тапицирано с мъх, особено в основата му; **южен славей** – рехава, масивна кошничка от сухи листа и треви, понякога ниско над земята; **голямо черноглаво коптиварче** – малка компактна кошничка, често с вълна, пух и мъх; **градинска обесарка** – от сухи треви и коренчета, тапицирано с по-фини коренчета и косми; **жълта обесарка** – от сухи треви, растителни стъбла и мъх, тапицирано с косми и фини тревички).

1Д. Топчесто гнездо от треви, сухи листа, мъх, със страничен вход, обикновено отлично скрито сред околната растителност (буков, източен планински и елов певци).

2. ГНЕЗДА В ПРИЗЕМНИЯ ЕТАЖ НА ГОРАТА

2А. Гнездо във вид на кошничка, често на разклонение ниско над земята (*сивогоуша завирушка* – обикновено ниско в клека, здрава постройка от клечки, растителни стъбла, листа, мъх, коренчета и други растителни остатъци, тапицирана с косми, вълна, фин мъх; *южен славей*, *голямо черноглаво колпичарче*, *зеленогуша овесарка* – купичка от сухи треви, коренчета и мъх, тапицирано с косми и по-фини тревички).

2В. Топчесто гнездо близо до земята, често отстранено на дърво (*орехче* – понякога и в полукухина).

3. ГНЕЗДА В КОРОНАТА НА ДЪРВО ИЛИ ХРАСТ, ЧЕСТО ДО СТВОЛА

3А. Малка кошничка до ствола (*червеногуша мухоловка* – от мъх, сухи листа, паяжина, растителен пух, лишей и тънки клонки отвън, оплетено с косми; *обикновена чинка* – добре оформена дълбока кошничка от мъх, лишей, сухи треви, лико, преплетени с перца, тънки коренчета, вълна, пух от растения).

3В. Груба подобна на кошничка постройка от примесени с кал клечки, с гнездова ямка в средата (*сойка* – с фини коренчета в гнездовата ямка; *сокелица* – с мъх, лишей и оформено с фини сухи треви).

3С. Масивна постройка от различно дебели клони и клечки, с гнездова ямка в центъра, постлана с по-фин материал, обикновено на дебел клон или разклонение отдолу (*черна каня* – често в гнездовата ямка има парчета вестник или парцали; *малък, голям и късопръст ястреби* – често самото гнездо е украсено със зелени клонки; *гарван* – сравнително малко по размер за такава едра птица, с гнездова ямка, постлана с вълна, парчета кожа и други меки материали)

Фигура 3. Видове гнезда, места за гнездене и хранене на птиците в горите

Места за хранене

4. ГНЕЗДА В КОРОНАТА НА ДЪРВО ИЛИ ХРАСТ, ОБИКНОВЕНО ВСТРАНИ ОТ СТВОЛА

4А. Плътна, груба или мека кошничка

• Кошничка от клечки, тапицирана с по-мек гнездов материал (**елшова скатия** – от клечици с лишей, треви, мъх, тапицирано с косми, вълна, растителен пух и перца, често в края на клонка и високо; **черешарка** – от клечки, коренчета и лишей, тапицирана с фини коренчета, късчета лико и косми).

• Плътна кошничка с дебели стени, окачена под клонка високо в короната (**жълтоглаво кралче** – в края на излолистен клон; **червеноглаво кралче** – подобно, но по-малко и по-компактно).

• Груба кошничка от клонки, стъбла и коренчета (**белочела сврачка** – със сплетени по-фини коренчета и фини растителни части, често с отвън с лишей; **обикновена кръсточовка** – с основа от борови клонки, с преплетени сухи треви, мъх, лишей и вълна, с гнездова ямка от фини треви, косми, козина и пера).

4В. Рехава кошничка от фини клечки, мъх и лишей с добре оформена вътрешна чашка от коренчета и косми (**червенушка**).

4С. Висяща кошничка без подпора отдолу на хоризонтална вилка, от лико, сухи здрави треви, вълна, косми (**авлига**).

4D. Плътна средно голяма кошничка от треви, листа, тънки клонки и коренчета, мъх, разположена на разклонение (**кос, поен, имелов и белогуш гроздове** – измазани отвътре с кал, често с късчета зила дървесина в нея), **голям горски водобегач** (използва стари гнезда на гроздове), **голям маслинов присмехульник** (дълбока грижливо сплетена кошничка)

4F. Рехава **плоска постройка** от клечици, коренчета, яйцата често прозират отдолу (**гургулица, гривяк**).

5. ГНЕЗДА В ХРАЛУПИ

По правило са разположени в закрити кухини с един малък отвор, специално направени от къвачи или естествено възникнали на някои дървета. Към тази група могат да бъдат отнесени и изкуствените гнездилки (къйички), които се използват като алтернатива на естествени хралупи или такива направени от къвачи, в случаи на липсата им в горите. Някои видове гнездят направо на меката постилка на хралупата, а други строят обикновено рехави гнезда на дъното ѝ.

5А. Гнезда в естествени хралупи – използват се за гнездене най-вече от нощни грабливи птици (**пернатонога и врабчова кукумявка**), **гълъбът хралупар, горската зигарка** – обикновено измазва входа с кал и остава отворстие, колкото за самата нея, **градинската червеноопашка, полубеловрата и червеногуша мухоловка**, редица видове синигери и др.

5В. Хралупи, направени от птиците (**къвачи**). Обикновено къвачите използват изкопаната от тях хралупа само една година, като през следващите я оставят на разположение на птиците, които сами не могат да си изкопаят такава, в това число голям, син, черен, качулат, лъскавоглав, матовоглав и жалобен синигери и др.

5С. Изкуствени гнездилки – в зависимост от размера и формата им се използват за гнездене както от видове, използващи естествени хралупи (**градинската червеноопашка, полубеловрата и червеногуша мухоловка** и др.), така и от видове, използващи дупки на къвачи (**голям синигер, син синигер** и др.)

6. ГНЕЗДА В ПОЛУХРАЛУПИ

Обикновено са открити отгоре и прикрити от страни, но в възможна и обратната комбинация. Те могат да са в полукухината, образувана от пречупен или изгнил клон, пречупено дърво на мястото на хралупа, полуизгнил дънер, откъртена кора и т.н.

6А. Гнездо направо на дъното на полукухината (горска улулица и др.).

6В. Рехава кошничка от сухи треви, коренчета, вълна, косми (градинска червеноопашка, градинска и горска дърволазка – обикновено под откъртена кора, с госта клечици и мъх, със сплетени ивички кора)

ОСНОВНИ ПОДХОДИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПТИЦИТЕ

От десетилетия опазването на птиците и биоразнообразието се утвърди като важен дял на науката, известен като **консервационна биология**. Тя включва определяне на заплахите, на ясни цели и приоритети, и оттам – на подходи и начините за защита.

Водещата в опазването на птиците световна организация BirdLife International, чийто представител в България е Българско дружество за защита на птиците (БДЗП), работи за опазването на птиците в **четири основни аспекта**. Първият е *опазването на птиците на видово ниво*, т.е. определянето най-силно застрашените видове, тъй като човешките и финансовите ресурси са ограничени и трябва да бъдат насочени там, където ще допринесат най-значима полза за природата и обществото. Това са преди всичко видовете, застрашени от окончателно изчезване от Земята (световно застрашените видове), следвани от видовете, застрашени да изчезнат на ниво континент (европейски застрашените) и след това тези, които са застрашени на национално ниво (видовете от националната Червена книга). За тези приоритетни видове се разработват специални планове за действие. Планът за действие за вид представлява официален държавен документ, в който са представени основните биологични данни за вида, заплахите и другите причини за неблагоприятното му състояние, набелязани са целите, които трябва да бъдат постигнати с плана, разписани са конкретните дейности за това, както и извършителите и необходимия бюджет за тях. Досега в България са приети планове за действие за египетския лешояд, кръстатия орел, ловния сокол, къдроглавия пеликан, малкия корморан, трънопашатата попанница, големия воден бик и др.

Вторият основен аспект на опазване на птиците е свързан с *опазването на най-значимите за тях места*. Никой вид не може да бъде спасен, ако не бъдат съхранени конкретните райони, където гнезди, където намира храна, струпва се при миграция или зимуване и т.н. Това са Орнитологично важните места (ОВМ), въведени в България като концепция от БДЗП и регламентираны със Закона за биологичното разнообразие. За да се обяви едно място за ОВМ, то трябва да отговаря на ясни и стандартни за Европейския съюз (ЕС) числови критерии, регламентираны с Директивата за птиците. След присъединяването на страната ни към ЕС българските ОВМ бяха обявени за защитени зони от Националната

екологична мрежа Natura 2000, т.е. бяха поставени под защитата на Директивата за птиците на ЕС. Отделни части от някои ОВМ бяха обявени за защитени територии още в миналото – трите национални парка „Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“, природните паркове „Странджа“, „Витоша“, „Персина“ и др., резерватите „Сребърна“, „Калиакра“, „Атанасовско езеро“ и др., защитените местности „Пога“ и т.н. За националните и природните паркове и резерватите Законът за биологичното разнообразие изисква разработването на официален документ за опазването им – план за управление. Планът за управление включва подробно описание на мястото, вкл. на заплахите за него, дефиниране на целите на управлението му, конкретни мерки, дейности и проекти за поддържането му в добро природозащитно състояние, мерки за проследяване ефекта от изпълнението им и бюджет за изпълнението им. Подобно на Плана за действие за вид, Планът за управление се разработва за срок от 10 години.

Третото ниво на опазване на биологичното разнообразие се отнася за *типовете местообитания*. Това е подход, при който при експлоатацията на селскостопанските, морските, горските и други типове местообитания (без значение кое е конкретното място) се предвиждат мерки, които да щадят важни природни елементи в тях. В случая с горите, например, такава мярка е оставянето на определени гървета или групи гървета при сечите, запазване на стояща и паднала мъртва гървесина и т.н. Прилагането на тези мерки става чрез въвеждането им в секторните политики и практики, след обсъждане и съвместно със специалистите и хората, които работят в съответния сектор. За нуждите на опазване на горските местообитания се прилага Режим за устойчиво управление на горите в Natura 2000.

Важна част на четвъртото ниво на опазване, което не е свързано с пряко, а с косвено опазване на птиците и биоразнообразието, е *работата с хората*. Принципът се основава на прилагане на мерки и дейности, които да позволят на местните хора и общности да печелят от запазената природа. Това е и един от най-трудните елементи в комплекса дейности по опазване на природата, защото зависи от много социални фактори. Но без предлагане на работещи механизми за преки финансови ползи за местните хора от природосъобразни ползвания (от екотуризъм, фототуризм, производство на биопродукция и т.н.) реалното опазване на природните дадености е много трудно.

ЕТО И НЯКОЛКО ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПТИЦИТЕ В ГОРАТА

1. С цел предотвратяване на безпокойството **по време на гнездене да не се осъществяват никакви горскостопански дейности** (сечи, извоз, изграждане или ремонт на пътища и др.), както и да се ограничи достъпа на хора и МПС в близост до гнездото в периода от започване на мътенето до излитане на малките от гнездото.

2. **Пълно спиране на ползването на дървесина около гнездата на грабливи птици** в радиус от 300 m с цел запазване на гнездовото местообитание.

3. Оставяне на **поне 8–10% мъртва дървесина** от запаса на насаждението с цел осигуряване на местообитание на видове, които живеят, хранят се, гнездят или търсят подслон в мъртва или загниваща дървесина, и за поддържане на кръговрата и здравословното състояние на гората.

4. Оставяне на **групи от отделни зрели и презрели дървета над 80 г.**, особено в покрайнините на гората. Групите дървета могат да се избират като 1-2 биотопни дървета и няколко около тях. Избират се дървета с големи хралупи, повредени дървета, дървета с гнезда, много дебели дървета или такива обрасли с мъх или бръшлян.

5. Оставяне на горски убежища – **зрели и презрели гори с площ минимум 1 ha**, оставени на естественото си развитие – много важни за опазване на редки видове.

6. В старите гори възобновителните сечи да се извършват с **удължен възобновителен период** и без окончателна фаза, за да се избегне загубата на типични горски видове.

7. Поощряване на стопански практики, които водят до **развитие на разновъзрастни насаждения** със сложна пространствена структура и високо разнообразие, и повишават естественоста на горите.

8. Прилагане на широк кръг лесовъдски системи на **ландшафт-но ниво** за създаване на разнообразни местообитания.

9. Оценката на биологичното разнообразие да стане задължителен елемент от инвентаризацията на горите и планирането на горскостопанските дейности.

УКАЗАНИЯ ЗА НАБЛЮДАВАНЕ НА ПТИЦИ В ПРИРОДАТА

Вече и в България все повече хора откриват удоволствието от наблюдаването на птици в природата. То може да се прави с различни цели. В едни случаи е просто заради насладата да се наблюдава човек на прекрасните пернати създания с тяхното интересно поведение и взаимоотношения, на величествените картини на техния прелет или зимни струпвания. В други случаи наблюдаването е с научна цел, т.е. с цел намиране отговора на конкретни въпроси – кои видове птици обитават определено място, в какво количество, през кои периоди, с какво се хранят един или друг вид, защо намалява числеността му и т.н. Широко разпространено е и пътуването за наблюдаване на колкото може повече видове или на определени видове по-интересни птици (бърдучочингъм). В най-екстремните му форми (туичинг) се търсят редки прищълци от други части на света, или срещаци се само в определен район, или застрашени от изчезване видове и т.н. По-голяма част от разглежданите различните методи на изследване на птиците, за тях има цели ръководства, ще се спрем главно на наблюдаването на птици за любителски цели.

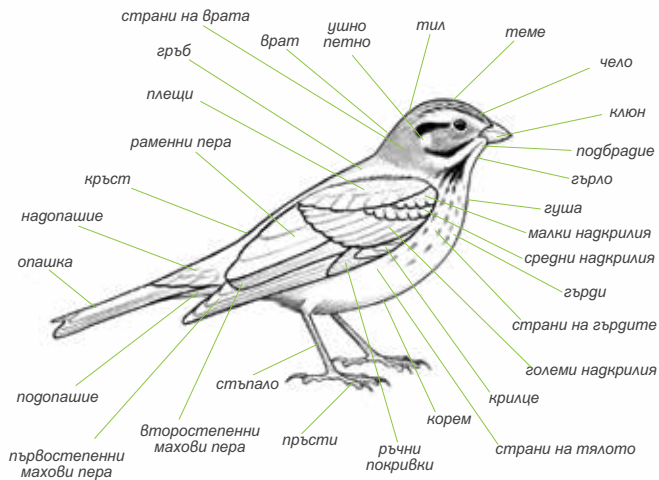
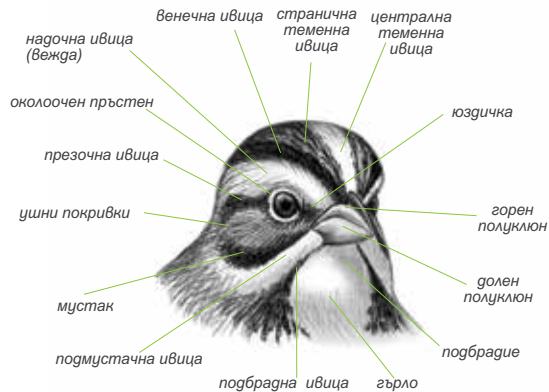
Какво е нужно, за да е успешно наблюдаването на птици? Най-напред – добри познания за птиците. Колкото по-добре се информира човек предварително за птиците, които иска да наблюдава, толкова по-лесно ще ги намери, толкова повече неща ще научи за тях и толкова по-голяма наслада ще получи от наблюдаването им. Добрата предварителна информация и за конкретните места, където ще бъдат търсени, също ще улесни наблюдателя, особено в това да си спести време за търсене за сметка на такава за наблюдаване на птиците. Търсенето на такава информация от хора, които познават птиците на дадено място, е изключително полезно. Следващото важно условие е доброто екипиране на наблюдателя. Не само с подходящо облекло (за предпочитане – в маскировъчни цветове) и добри обувки, но и с максимално добра оптика. Освен неизбежния бинокъл, за истинско наблюдаване на птици, особено от предпазливи видове, е изключително важна и далекоследната тръба. Подробна информация за това, кои са най-подходящите за целите ви бинокли и тръби, има в изобилие в електронното пространство. Отново – съветите на опитен орнитолог могат да спестят много време и средства. На терена един добър определител може да се окаже безценен, дори за опитен наблюдател на птици. Може да бъде в електронен вариант

(включително с видеоклипове и гласове на отделните видове), например разработеният от БДЗП безплатен електронен определител SmartBirds (<https://play.google.com/store/apps/details?id=zz.android.smartbirds&hl=en>), но незаменим е и преведеният на български език във вид на книжка определител на БДЗП на птиците на Европа, Близкия изток и Северна Африка – най-доброто през последните десетилетия подобно пособие в нашата част на света. Абсолютно незаменим помощник е и фотоапаратът, особено когато бъде срещнат рядък посетител или труден за определяне вид. С документална снимка или запис на такъв вид наблюдението много лесно ще бъде признато от Българския национален комитет за редките видове (БУНАРКО – <http://bunarco.org/>). Следват ключовите за успешно наблюдаване качества на наблюдателя. Преди всичко – търпение. Това златно качество по принцип, в наблюдаването на птици е просто безценно. Изчакването, понякога в продължение на четвърт час, на едно място, където се е мярнала интересната птица, най-често е единственият начин тя да бъде видяна. Бавното придвижване със спиране и изчакване, е много по-резултатно от препускането по терена с надежда да се „обследва“ по-голяма територия. При него птиците успяват да се уверят, че човекът не е заплаха за тях, и престават да се прикриват, което дава възможност да бъдат наблюдавани, докато при движещия се човек остават скрити. Много важно качество е и наблюдателността, внимателното оглеждане на обекта. Всяка птица трябва да се огледа така, сякаш я виждаме за пръв път – не от човката до опашката, а от върха на човката до върха на опашката. Отлитащата хищна птица се наблюдава, докато не се иззуби съвсем, за да се видят колкото може повече подробности. Най-сигурният начин, че не сме пропуснали нещо важно, е да се опитаме да я нарисуваме. Голям овал за тялото, малък овал за главата, после – детайл по детайл на цялата ѝ външност, с подробни бележки за дребните подробности – цвят на основата на долната получовка или малко бяло петънце под плещите. Трябва да се внимава и за най-малките подробности в държането на птицата. Например потрепването на опашката нагоре може да бъде сигурен белег, по който можете да отличите еловия от много сходния му брезов певец. Не на последно място е и тактиката, подходяща за наблюдаване. Най-сигурният начин да прогоните една птица е веднага след като сте я видели, да започнете да се приближавате право към нея. Правилният начин е в началото дори да не гледате право към нея, като се поуспокои от присъствието ви, да започнете да се движите под ъгъл към нея, като я приближавате бавно, сякаш сте зает с нещо друго (наблюдавате

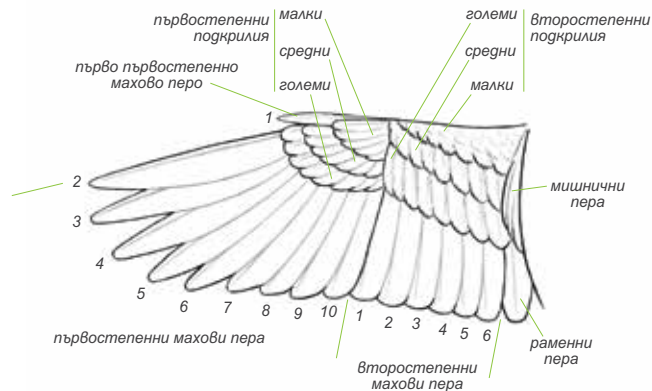
я с периферното зрение). Задължително избягвайте резки движения, не вдигайте шум. Разбира се, всички тези умения ще дойдат с опита и с времето ще можете да наблюдавате успешно дори най-трудните птици.

Вашите наблюдения могат да бъдат изключително ценни както за науката, така и за опазването на птиците и природата. Затова горещо ви препоръчваме да правите достъпни данните си за тези цели, както това се прави навсякъде в развитите страни. Най-лесният начин е използването на безплатното мобилно приложение SmartBirds Pro (<https://smartbirds.org>), което можете да свалите на телефона или таблета си. То представлява електронен полеви дневник за бързо и лесно записване на наблюдения на птици, земноводни, влечуги и бозайници в България. Удобно е за използване както за единични наблюдения, така и за провеждането на мониторинг. Приложението съдържа най-необходимите полета за събиране на полеви данни. Чрез използването на вградените в мобилното устройство GPS, приложението позиционира наблюдателя на Гугъл карти (нормална, сателитна и хибридна) или Open Street Map, позволяващи използване онлайн и офлайн. Платформата позволява фотографане на обектите и директно добавяне на номера на снимката в полевия дневник. Събраната информация може лесно да бъде използвана за справки от автора ѝ, споделяна с приятели чрез електронна поща или изпращана към Националната база данни за птиците, подготвяна от Българско дружество за защита на птиците, която е основният инструмент за професионално природозащитно действие.

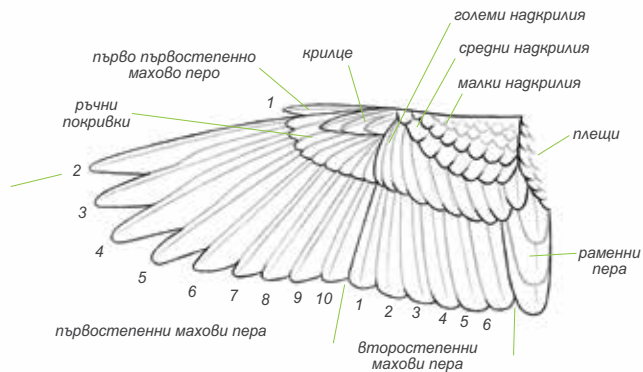
ЧАСТИ НА ТЯЛОТО НА ПТИЦИТЕ

СХЕМА КРИЛО ОТДОЛУ

СХЕМА КРИЛО ОТГОРЕ

ЛЕГЕНДА ЗА ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

Застрашен на национално ниво вид – вид, включен в една от трите категории на застрашеност* според Червена книга на Република България (Големански 2015¹).

Световно застрашен вид – вид, който според глобалната оценка в Червения списък на Международния съюз за защита на природата (BirdLife International 2017²) попада в една от трите категории на застрашеност*.

Европейски застрашен вид – вид, който според оценката на ниво Европа (BirdLife International 2015³) попада в една от трите категории на застрашеност*.

* Категории, определящи **гаден вид като застрашен на световно, европейско и национално ниво**

VU – Vulnerable – Уязвим

EN – Endangered – Застрашен

CR – Critical Endangered – Критично застрашен

Вид по **Приложение № 2** към ЗБР – видове птици, чиито местообитания се опазват чрез обявяване на защитени зони от Натура 2000

Вид по **Приложение № 3** към ЗБР – вид, защитен на територията на цялата страна

Вид по **Приложение № 4** към ЗБР – вид под режим на опазване и регулирано ползване от природата

Вид по **Приложение № 1** към ЗЛОД – видове едър и гребен гивеч, които са обект на лов

Картен материал

Картите във видовете очерци отразяват гнездовото разпространение на видовете, на база 10x10 km универсална УТМ мрежа, съгласно „Атлас на гнездящите птици в България“ (Янков 2007).

ИЗПОЛЗВАНИ СИМВОЛИ И СЪКРАЩЕНИЯ

♂ мъжки

♀ женска

ad. (om adultus) – възрастен индивид

juv. (om juvenes) – млад индивид

ГСП – горско-стопански план

ДВ – Държавен вестник

ДТ – гължина на тялото

ЗБР – Закон за биологичното разнообразие

ЗЛОД – Закон за лова и опазване на гивеча

НК на РБ – Наказателен кодекс на Република България

ОВМ – орнитологично важно място

РК – размах на крилете

РП – реец полет

ЕТИЧНИ НОРМИ НА ПОВЕДЕНИЕ СПРЯМО ДИВИТЕ ПТИЦИ И ПРИРОДАТА

Българското гружество за защита на птиците / Бърглоайф България (БДЗП) препоръчва следните принципи и правила за опазване на птиците, дивата природа и на хората, които провеждат наблюдения над тях. Всеки природен обект е уникален, има пълното право на съществуване и много често е в трюдни за оцеляването му условия. Затова основният принцип е да се стремим да не влошаваме положението му, да се придържаме към поведението на разумни и отговорни хора и добри стопани. Ето най-важните правила, които следва да спазваме при наблюдаване на птиците:

1. Благополучието на птиците и другите природни обекти стои над стемежа ни да ги опознаем, наблюдението не трябва да излага обектите на каквото и да е риск. При проява на стрес от птицата (издаване на тревожни звуци, придържане в гаден район или други признаци) незабавно се отдалечете и наблюдавайте от разстояние. Изключително рисково за птиците е откриването и наблюдаването или други действия в самите им гнезда. Често скоро след това те биват разорявани от хищници, за които сме ги разкрили. Използването на звукови примамки за привличане на птици е неетично (а за защитени видове – и противозаконно), защото е свързано със силен стрес и опасност от напускане на мястото.

2. При наблюдаване се стремете максимално да опазвате естественото състояние на растителността и другите елементи на местообитанията, особено около гнездовията и в другите места от ключово значение за птиците – нощувки, места за водопой и хранене, токовища и т.н.

3. Да избягваме максимално причиняването на безпокойство на дивите птици. Не трябва да ги следваме настойчиво, не трябва да опитваме да накараме птицата да излети, за да я разгледаме по-добре. Въпреки че поносимостта на дивите птици към човешко присъствие може да варира, след определени граници то във всички случаи става гибелно за тях, техните гнезда или малки. Като най-уязвими, доближаването, престояването или други действия, които могат да демаскират или унищожат гнездата с яйца или малки, са недопустими. При слънчево или студено време те могат да загинат за броени минути без грижите на родителите. Същото се отнася за действия, които могат да прогонят събрали се на нощувка или почиващи птици или такива, извършващи брачни цери, строящи гнездо и т.н. Използването на звукозаписи с гласове на птици за привличането им е забранено със закон и може да нанесе непоправими щети като

гибел, прогонване на двойки или компрометиране отглеждането на малките. Използването на специални укрытия, придържането към пътищата, пътеки и други места, където птиците са свикнали, че има хора, ще позволи намалването на безпокойството. При наблюдаване на едри птици и други чувствителни обекти следва да се вземат всички мерки за поддържане на тишина и за максимално прикриване и сливане със средата.

4. Да познаваме и спазваме стриктно изискванията на природозащитното законодателство. Убедете се, че начинът на наблюдение, мястото и обектите, които сте избрали, не са обект на забранителен или ограничителен режим.

5. Когато узнаете за находище на застрашена или рядка птица или друго животно, помислете внимателно на кого можете да съобщите за него, без това да доведе до риск то да бъде увредено или унищожено. Поведението ни към редките или застрашен от изчезване видове птици трябва да е особено отговорно. Абсолютно недопустимо е подлагането на каквото и да е риск птица или гнездо на такъв вид. Те може да се окажат последните във фауната на страната! Най-добре е да съобщите за находката си в централния офис на БДЗП в София (bspb_hq@bspb.org), за да бъдат предприети професионални действия за опазването ѝ. Разпространяването на тази информация сред познати или други хора може да доведе до унищожаване на находището! Никога не отивайте близо до находища на редки птици, освен ако те не са под адекватна защита. Не забравяйте, че щети върху световно застрашени видове представляват престъпления и се преследват по Наказателния кодекс.

6. Не вземайте и не улавяйте птици от защитени видове. Това е забранено по Закона за биологичното разнообразие (включително вземането на мъртва птица от защитен вид!). При видове като сови, гроздове и други малките напускат гнездата преди да са напълно израснали пера и това е нормално при тях. Улавянето на чапли може да доведе до осакатяване, тъй като при защита те удърят с човка очите на неприятеля! Най-добре е в такива случаи да се отдалечим по най-бързия начин или най-много, ако малкото не е на сова или на птица, които малки нормално живеят само на земята, да го поставим на клон или друго високо място, където няма да стане жертва на наземни хищници. При бедстваща или ранена защитена птица следва да се съобща в съответната РИОСВ.

7. Сигурността на хората е изключително важна, затова не трябва да се поемат никакви рискове за живота или здравето на наблюдателя или на други хора. Известявайте за присъствието си в отдалечени места хищари или други местни хора, особено в районите, където се ловува.

8. Зачтайте частната собственост, не навлизайте в оградени места без съгласието на техните стопани. Където е възможно, пригържайте се към пътища, пътеки, алеи и други свободни за достъп места. Със специално внимание следва да се отнасяме към рисковите от нанасяне на щети върху реколтата на селскостопански производители, включително върху ливади, храстови насаждения, овощни градини и други подобни. Добронамереното поведение и учтивост при общуването с местните хора ще им позволи да видят истинското лице на природозащитниците и това, че те работят за интересите на обществото и обикновените хора.

9. Да подпомагаме и улесняваме колегите си по дейност. Не бива да отиваме без съгласието му до вече провеждащ наблюдения човек – това може да прогони обектите му. Освен да уважаваме правата, интересите, опита и способностите на другите бърд-уочъри, важно е да проявяваме колегизалност към тях да споделяме нашия опит и информация (ако тя няма да засегне интересите на диви птици или природни обекти). Особено важно е да бъдат подкрепяни и насочвани начинаещите в нашата дейност. Ако сме свидетели на неправилни действия или поведение и преценим, че можем да подобрим нещата, следва да се намесим внимателно и тактично, уважавайки достойнството и правата на другия човек.

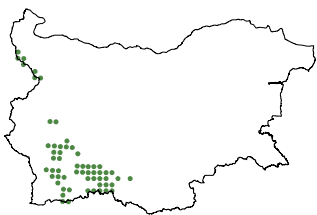
10. Да проявяваме гражданска позиция при установени нарушения. При установяване на посегателства срещу диви птици или други природни обекти (ловене с мрежи или капани, събаряне на гнезда, незаконна сеч, иманярски действия и др.) незабавно позвънете на тел. 112 или на телефоните на полицията, РИОСВ, горските служби или съобщете в най-близкото кметство. При застрашаващо птиците поведение на непознат с техните особености човек (напр. разхождащ кучето си до колония наземно гнездящи птици) следва внимателно, но твърдо да бъде помолен да не ги подлага на опасност.

11. Направете достъпни данните за наблюдаваните птици и групи природозащитно значими обекти за природозащитните организации и институции. Най-лесно това може да стане с мобилното приложение **SmartBirdsPro** (<https://smartbirds.org/>), чрез което лесно можете да ползвате на място точна карта и да въведете данни както за птици, така и за други животни в процеса на самото наблюдение. Така после лесно можете да преглеждате вашите наблюдения, както и да ги направите ценен инструмент за опазването на дивата природа.

12. Да пазим природата чиста. Да не допускаме в природата след нас да остават дори малки предмети или отпадъци от изкуствени и биологично неразграждащи се материали.

**ВИДОВЕ ПТИЦИ
В ГОРИТЕ**
*помагало за
горските служители*

Глухар (Tetrao urogallus)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 74–90 см (мъжки), 54–63 см (женска).

Разпознаване в природата

Едра кокошева птица, с ясно изразен полов диморфизъм. Излита рязко и лети с шумни махове на крилете. Мъжкият е лесно разпознаваем

по големината си, с дълга опашка, която разтваря ветрилообразно при токуване, с дълга шия и масивна жълта човка. Оперението е тъмносиво до черно, с метални отблясъци и тъмнокафяви крила, с кръгло бяло петно в основата на предния ръб на крилото. Женските са ръждивокафяви, с черно-кафяви и сиво-бели напречни препаски, значително по-дребни от мъжките.

Период на размножаване

Начало март – край юли.

Препочитани местообитания

Антропофобен вид, обитаващ стари иглолистни или смесени гори, рядко широколистни в близост до иглолистни насаждения. У нас глухарят обитава основно иглолистни гори: главно чисти и смесени съобщества на бял бор, но също на черен бор, бяла мура, смърч и черна мура, а при горната граница на гората навлиза и в зоната на клека. По-рядко се среща в смесени гори и по изключение – в чисти широколистни съобщества, главно на бук. Видът се среща основно между 1400 и 2200 м н.в.

Храна

През зимата и пролетта основно иглолиста и пъпки, а през лятото – различни видове семена, боровинки, къпини, малини и други плодове, а също така от насекоми и мекотели, особено през гнездовия сезон и отрастване на малките.

Мерки за опазване

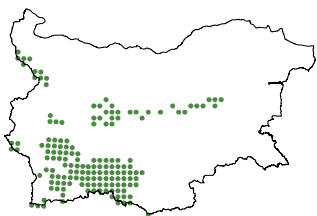
Опазване на старите гори. Обособяване на токовищата в целия им обхват (не само техния център) като самостоятелни единици за управление. Регламентиране на всички токовища и „зоните за размножаване“ на вида за гори със специално предназначение, ограничаване на стопанските дейности и безпокойството в тях, особено в периода 1 март – 30 юни. Недопускане браконьерски отстрел.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2, 4 и 6 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „застрашен“ (EN)) на национално ниво. Ловен обект – едър дивеч по Приложение 1 към ЗЛОД.

Лещарка (*Bonasa bonasia*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 34–39 см, РК 48–54 см.

Разпознаване в природата

Дребна кокошева птица, с размер на чавка. Оперението общо е сиво-кафяво с по-светъл напетнен корем, с малка качулка, която

може да се изправя. Мъжкият е по-едър и ярко оцветен, с черно гърло.

Период на размножаване

Край март – край юли.

Препочитани местообитания

Обитава ниските области на планините с гъсти гървета, много храсти, къпинаци и трънки. Препочита иглолистните борови гори, но също така може да се срещне и в широколистните гърбови. Чувства се най-добре в слънчеви и влажни местности с течаща вода. Среща се от 800 до 1600 m н.в.

Храна

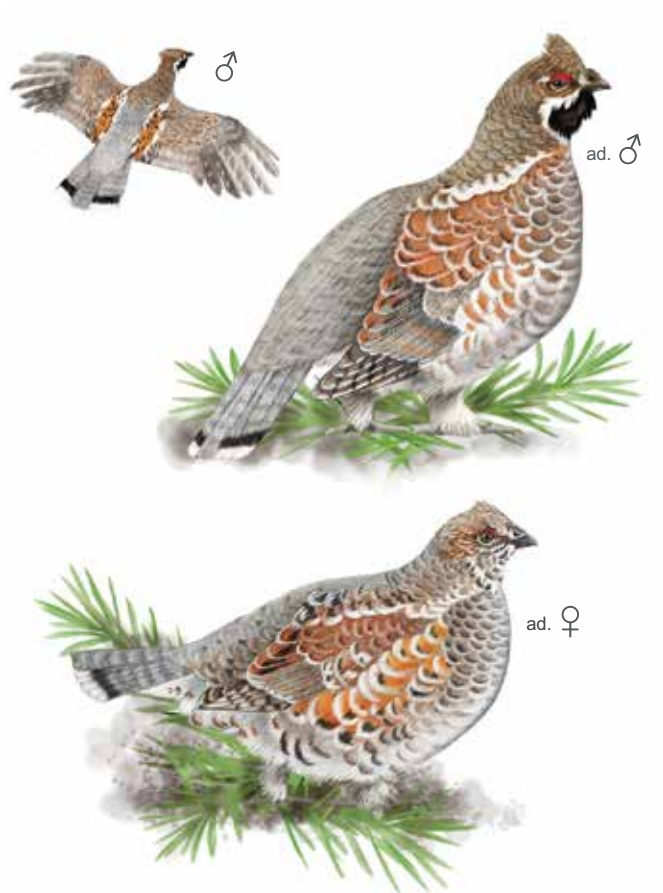
Реси на гървета, семена, пъпки и други зелени части на растенията, както и с плодчета, включително отровната беладона, както и насекоми и др. безгръбначни.

Мерки за опазване

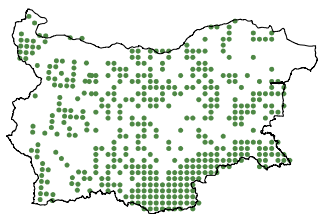
Опазване на старите естествени гори в планините. Ограничаване на стопанските дейности и безпокойството в районите на размножаване на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР.

Черен щъркел (*Ciconia nigra*)

Гнездящо-прелетен вид (зимува по изключение). ДТ 90–105 cm, РК 173–205 cm.

Разпознаване в природата

Едра птица с дълги крака и дълга шия, с относително дълги и широки крила. Оперението е черно и бяло.

Тялото, шията и крилата са черни, а коремът, погопашието и малка част от подкрилията са бели. Клюнът и краката са червени. Младите птици са със зелено-черно оперение, като липсва металният блясък, характерен за възрастните птици, клюнът и краката им са сиво-зелени.

Период на размножаване

Краят на март – началото на август.

Предпочитани местообитания

Гнезди на скали, скални стени и на стари дървета в широколистни и крайречни гори, с наличие на мочурливи места, открити пространства (пасища, ливади, обработваеми земи и др.), малки реки и потоци, в които търси храна.

Храна

Земноводни, влечуги, риба, дребни бозайници и едри насекоми.

Мерки за опазване

Запазване на участъци с високи и стари дървета при осъществяване на горскостопански дейности. Запазване на дърветата с гнезда и на тези в близката им околност. Ограничаване на безпокойството в периметър от 300 m от гнездото през размножителния сезон. Осъществяване на горскостопанските дейности в районите на гнездата извън периода на гнездене. Намаляване употребата на хи-

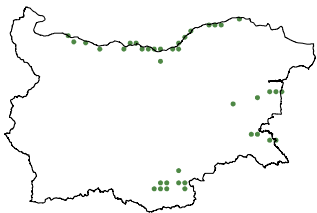
мически препарати в селското стопанство.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Морски орел (*Haliaeetus albicilla*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 76–92 см, РК 190–240 см.

Разпознаване в природата

Едра граблива птица – най-едрият орел в Европа. С дълги, широки криле и къса клиновидна опашка. Възрастните птици са кафеникави, с бледи жълтеникаво-бели глава и шия, като оперението изсветлява силно при напредване на възрастта. Опашката е бяла. При младите птици оперението е тъмно кафяво, както и опашката.

Период на размножаване

Начало март – начало август.

Препочитани местообитания

Крайбрежията на реки, езера, морета, в близост до големи влажни зони, богати на риба и водоплаващи птици и наличие на подходящи стари високи дървета за гнездене. Гнезди на високи стари дървета в периферията на гори или петна от дървета.

Храна

Риба, водолюбиви птици, понякога гребни бозайници и мърша.

Мерки за опазване

Запазване на крайречните гори и ивици дървета. Намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство. Недопускане браконьерски отстрел, безпокойството през гнездовия сезон и залагане на отровни примамки. Ограничаване на горско-стопанските дейности през гнездовия период в радиус от 500 м около гнездата. Опазване на био-

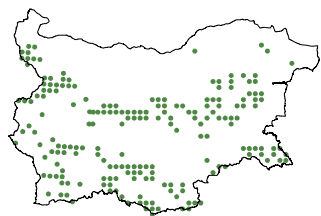
топни дървета в районите на срещане на вида. Популяризиране значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. За вида се отнасят разпоредбите на чл. 278g от НК на РБ. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Скален орел (*Aquila chrysaetos*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 80–93 см, РК 190–225 см.

Разпознаване в природата

Един от най-едрите наши орли, с дълги крила и дълга опашка. Крилата са с S-образна извивка. Лети с

бавни дълбоки махове, силуетът при РП е широко отворено V. Възрастните птици са тъмнокафяви, със сиви махови и кормилни пера. Малките и средните покривки на крилото са по-светли и образуват контрастен панел. Перата по задната част на главата и шията са ръждиви и контрастират с по-тъмно кафявата шия и тяло. Младите птици са с големи бели петна на подкрилията, а опашката е бяла с широк черен кант по периферията.

Период на размножаване

Среда март – начало август.

Предпочитани местообитания

Среща се в предпланини и планини, извън гнездовия сезон и в равнини. Гнезди по скали, скални венци, в смесени и широколистни гори.

Храна

Дребни и средно големи бозайници, влечуги, птици и мърша.

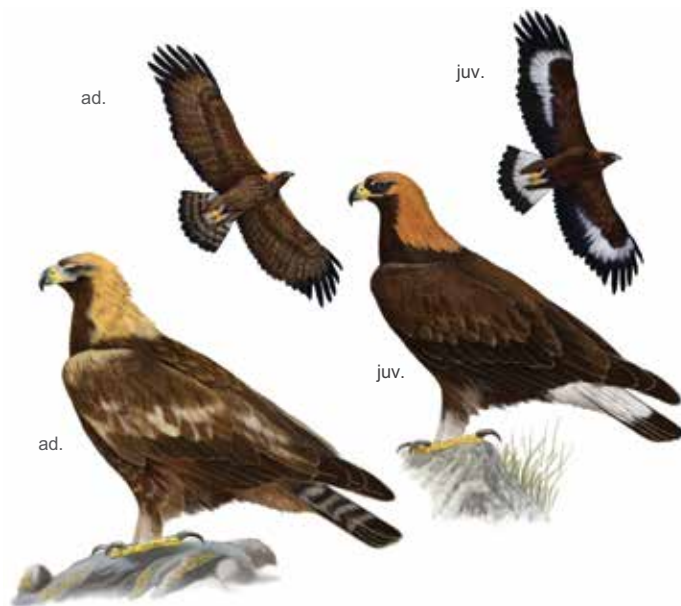
Мерки за опазване

Запазване на гървета с гнезда и големи стари гървета в горскостопански единици, където е регистрирано присъствие на вида. Запазване и поддържане на затревени площи, използвани като хранителни местообитания от вида. Превотвратяване на залагането на отровни примамки срещу хищни бозайници, ограничаване на браконьерски отстрел

и ограбване на гнездата. Негопускане на изграждането на вятърни генератори в местата на гнездене. Ограничаване на безпокойството през периода на размножаване, в това число ограничаване на горскостопанските дейности в радиус от 500 m около гнездото.

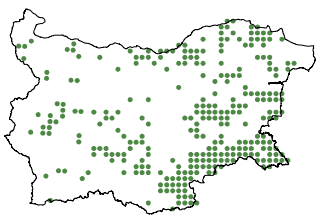
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Малък креслив орел (*Clanga pomarina*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 55–65 cm, РК 143–168 cm.

Разпознаване в природата

Едра граблива птица с дълги и широки крила и къса опашка. Тъмнокафяво оперение, което при някои екземпляри е по-светло. Кормилните и маховите пера са черни и видимо по-тъмни от подкрилията и крилните покривки. В основата на първостепенните махови пера има бяло петно с формата на запетая. Младите имат две бели ивици отгоре на крилата – на крилните покривки и ръба на маховите пера и опашката. При реещ полет крилата са леко увиснали надолу и се получава лек гъбовиден профил.

Период на размножаване

Среда март – начало август.

Препочитани местообитания

Обитава запазени широколистни или смесени гори, полезащитни пояси и запазени петна от стари гървета в близост до открити пространства (ливади, пасища, блатата и др.), в които ловува. Гнездото строи обикновено на стари дървоове, бук и по-рядко на други широколистни дървета.

Храна

Дребни бозайници (гризачи и др.), влечуги, земноводни, а понякога и едри насекоми.

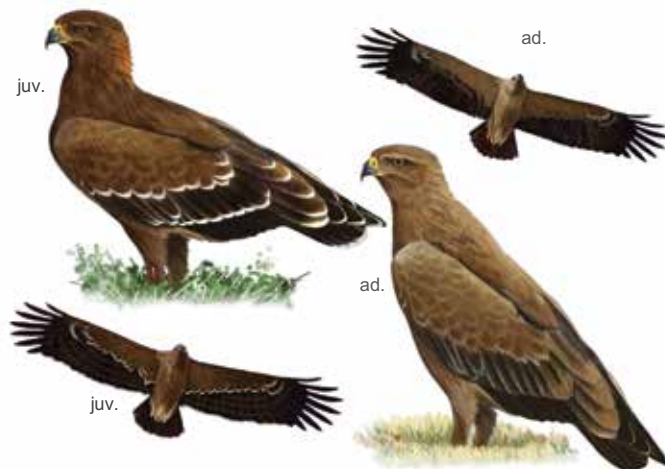
Мерки за опазване

Запазване на дърветата с гнезда и стари дървета в крайните на гори, в земеделски земи и полезащитни пояси, където видът е установен. Запазване и поддържане на затревени площи, използвани като хранителни местообитания

от вида. Недопускане на браконьерски отстрел и ограничаване на безпокойството през гнездовия сезон. Обезопасяване на електрическата мрежа срещу токови удари и сблъсък. Ограничаване на използването на рогентцици в местата на гнездене на вида.

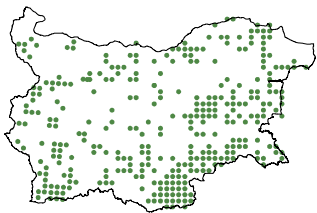
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Орел Змияр (*Circaetus gallicus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 62–69 см, РК 162–178 см.

Разпознаване в природата

Едър орел с относително бледо оперение, с дълги и широки криле. Кафяво тяло отгоре, а отдолу – бяло, с

тъмна глава и шия и тъмни ивичести напетнявания по корема, гърдите и подкрилията. Опашката е дълга с напречни ивици. Младите са фино бяло напетнени отдолу, някои ненапетнени и с изцяло бяло гърло. Има равен профил при реещ полет и често може да се наблюдава да „ветри“ по подобие на керкенез или мишелов.

Период на размножаване

Край април – начало август.

Предпочитани местообитания

Гнезди в широколистни гори и рядко в иглолистни и смесени гори, в близост до обширни открити пространства.

Храна

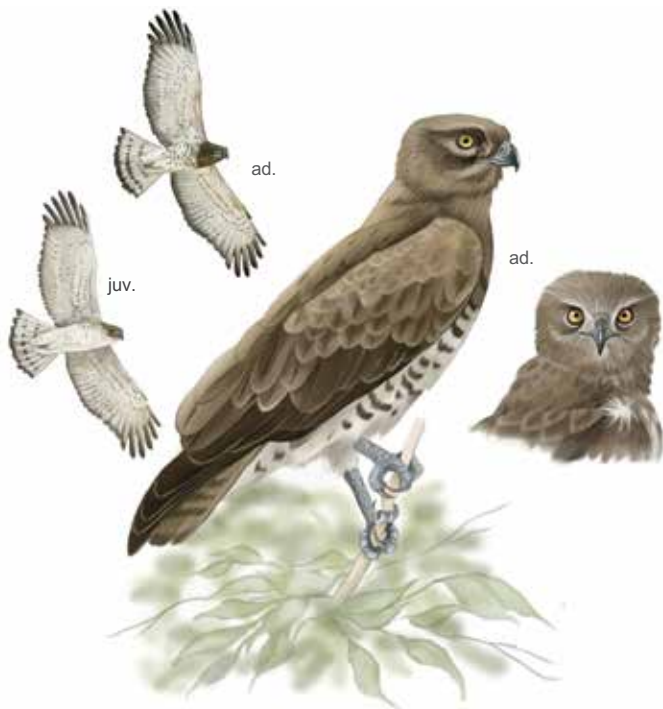
Основно змии, гущери и по-рядко гребни бозайници и едри насекоми.

Мерки за опазване

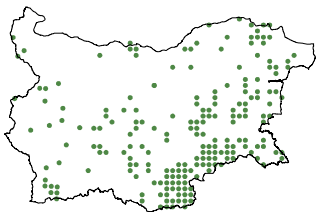
Запазване на гървета с гнезда и стари гървета в околнини на горите. Запазване и поддържане на пасища, ливади, синори и стари зидове в земеделските земи. Недопускане на браконьерски отстрел и ограничаване на безпокойството през размножителния период, в радиус от 300 m около гнездата на вида. Обезопасяване на опасни електрически стълбове. Популяризиране значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Малък орел (*Hieraaetus pennatus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 42–51 см, РК 110–135 см.

Разпознаване в природата

Един от „гребните“ орли, с размери колкото мишелов, с относително дълги и тесни криле, с ясно видими

шест „пръста“ от първостепенните махови пера. Има две цвeтoви вариации на оперението – тъмна и светла морфа (фаза). Тъмната е с тъмнокафяво оперение с ръждиви отпънъци, опашката е еднoцветна и с по-светли тонове. Светлата морфа е с кафява глава, бяла шия с кафяви напетнявания и белезникав корем. Подкрилията са с ръждиво-кафяви отпънъци, маховите пера са черни, гърбът и крилата са кафеникави. Опашката е белезникава. Профилът при РП е прав, с ясно видими светли „фарове“ в основата на крилата анфас.

Период на размножаване

Край март – начало август.

Препочитани местообитания

Среща се основно в широколистни, по-рядко в смесени гори в полупланински и хълмисти райони, предпланините, както и в равнините, но достига и по-високо – до 2000 м н.в. Препочита разредени гори, редуващи се с открити пространства, където ловува.

Храна

Основно с гребни птици и бозайници.

Мерки за опазване

Запазване на крайречните гори и ивици гървета. Намаляване употребата на химически препарати в селското

стопанство. Негопускане браконьерски отстрел, безпокойството през гнездовия сезон и залагане на отровни примамки. Ограничаване на горскостопанските дейности през гнездовия период в радиус от 500 м около гнездата. Опазване на биотопни гървета в районите на срещане на вида. Популяризиране значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

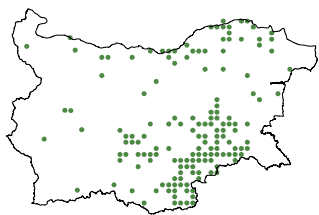
Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

тъмна фаза

светла фаза

Черна каня (*Milvus migrans*)

Гнездящо-прелетен вид (зимува по изключение). ДТ 48–58 см, РК 130–155 см.

Разпознаване в природата

Средно голяма граблива птица с относително тесни дълги крила и дълга, леко врязана сиво-кафява опашка. Оперение общо тъмнокафяво, в полет отгоре просветляване по средата на крилата. По-светлите от долу основи на първостепенните махови образуват там светло петно. При реене профилът ѝ е с форма на лък. В полет често извива опашката си, нещо, което рядко правят други грабливи птици.

Период на размножаване

Краят на март – средата на август.

Предпочитани местообитания

Гнезди в гори до езера, реки и блата, в крайречни ивици дървета, понякога близо до селища. Често търси храна по открити места – поляни, голи склонове, нерядко при търсене на храна патрулира над пътищата.

Храна

Изхвърлена по бреговете риба, мърша, отпадъци, често събирани покрай шосета, вкл. убити от коли животни.

Мерки за опазване

Запазване на крайречните гори и ивици дървета, намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство, недопускане браконьерски отстрел, безпокойството през гнездовия сезон и незаконното залагане на отрови, популяризиране на особено значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

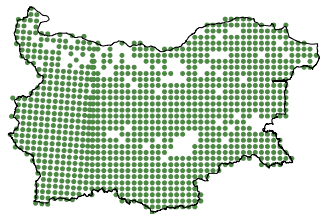

ad.

ad.

Обикновен мишелов (*Buteo buteo*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 46–58 cm, РК 110–132 cm.

Разпознаване в природата

Най-често срещаната в страната граблива птица. Средна по размер, с широки криле и средно дълга опашка. Отгоре оперението е тъмнокафяво, отдолу основно кафяво със светли и бели изпъстрияния, със светла ивица, преминаваща през гърдите. Тъмни подкрила и безезникава основа на маховите пера, с тъмни напетнявания. Съществуват доста цветови вариации. При РП профила образува широко отворено "V", главата е едра и прибрана към тялото с къса шия. Отличава се от сходния по оперение и телосложение осояд по по-широките криле, V-образния профил и по-късата и набита шия и глава.

Период на размножаване

Край март – начало август.

Предпочитани местообитания

Обитава крайнини на широколистни, смесени и иглолистни гори, в близост до открити пространства, където ловува. Охотно заема изолирани петна от гървесна растителност сред земеделски земи, а понякога дори градски паркове и градини.

Храна

Основно дребни гризачи – мишки и полевки, гущери, едри насекоми и др.

Мерки за опазване

Запазване на гървета с гнезда и стари гървета в крайнини на горите. Запазване на мозаечни петна от гървесна рас-

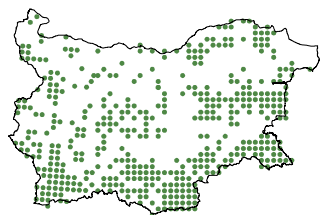
тителност в земеделски земи. Запазване и поддържане на пасища, ливади, синори и мозаечност на местообитанията в земеделските земи. Намаляване употребата на рогентциди. Популяризиране на значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Осоя (*Pernis apivorus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 52–59 см, РК 113–135 см.

Разпознаване в природата

Средно голяма граблива птица. Отгоре оперението е предимно сиво-кафяво, отдолу е беззникаво

с тъмни изпъстрияния и препаски. Крилата са по-дълги и месни от тези на обикновения мишелов, с по-дълга опашка и по-дълга глава и шия. При РП силуетът обикновено е прав. Има вариации в оцветяването на оперението – от беззникаво, почти без петна и шарки до тъмнокафяво, със силен контраст на подкрилията.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Предпочитани местообитания

Обитава основно широколистни гори, а в по-високите части на планините и смесени или иглолистни гори, в близост до открити пространства.

Храна

Основно насекоми – земни оси, пчели и гр.

Мерки за опазване

Запазване на дървета с гнезда и стари, разклонени, високостъблени дървета в горските отдели, където е регистрирано присъствие на вида. Недопускане на браконьерски отстрел и ограничаване на безпокойството през размножителния период в радиус от 300 м около гнездата на вида. Популяризиране на значимата роля на хищниците в природата.

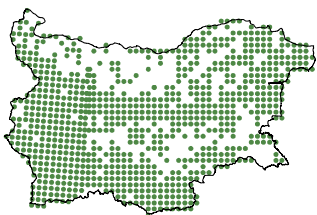
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Малък ястреб (*Accipiter nisus*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 29–41 см, РК 58–80 см.

Разпознаване в природата

Дребна граблива птица, с относително къси широки крила и дълга раирана опашка с остри краища.

Оперение сиво отгоре (младите – по-кафеникави), белезникаво с напречни райета отдолу. Мъжките са видимо по-гребни от женските и имат оранжев оттенък на бузите и гърдите. Ирис и при двата пола жълт. Младите са с тъмнокафяв гръб, грубо и неравномерно напречно раирани отдолу. Пищя дълъг, тънък, пръсти тънки, „кльоцави“. При летене силуетът му е тесен при основата на опашката и е сякаш без шия. Полет характерен – няколко бързи маха, следвани от късо планиране, леко вълнообразен, не така стабилен като при големия ястреб.

Период на размножаване

Начало април – среда август.

Предпочитани местообитания

Гнезди в гори, до селища, в гъсти части на големи паркове и градини. Потаен близо до гнездото. През останалата част на годината – в разнообразни местообитания.

Храна

Предимно гребни птици. Ловува чрез изненадваща атака и бърз полет, често ниско между дърветата, храсти и сгради. Преследва гребни птици дори ходейки пог храстите.

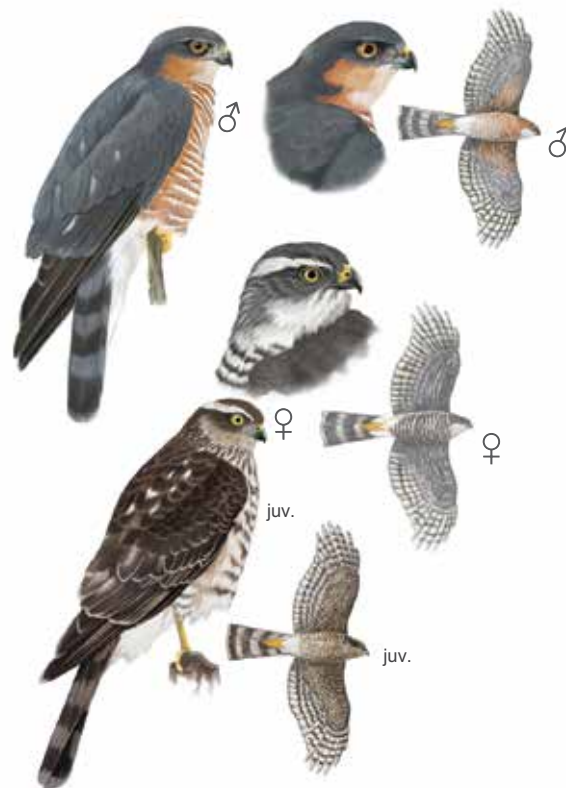
Мерки за опазване

Запазване на дърветата с гнезда и на тези в близката им околност. Намаляване употребата на химически препа-

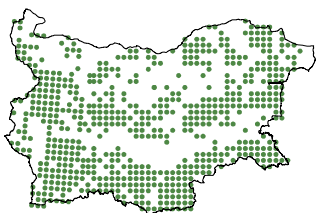
рати в селското стопанство. Неподпускане браконьерски отстрел и безпокойство, особено през гнездовия сезон. Популяризиране особено значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN)) на национално ниво.

Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 49–64 см, РК 90–120 см.

Разпознаване в природата

Средно голяма граблива птица с широки къси крила и дълга опашка, сходен с малкия ястреб, но по-едър и в полет с по-изпъкнали гърди, по-дебела основа на опашката и ясно изразена шия. Мъжкият синьо-сив, а женската – тъмносива отгоре, бяла отдолу, с фини сиви напречни райета. С ясно изразена бяла „вежда“ и често с „рошаво“ бяло подопашие. Пищял относително къс и дебел. Женските са доста по-едри от мъжките. Младите са кафяви отгоре, отдолу охристи с грубо надлъжно напетняване.

Период на размножаване

Трета десетдневка март – среда август.

Препочитани местообитания

Гнезди в гори, често в стари иглолистни, но и в млади с по-гъсти и с високи гървета на места. Макар потаен и избягващ близостта на човека, на места посещава селища при търсене на храна и дори гнезди в градски лесопаркове. Гнездо на гърво, масивна конструкция на 10–16 m височина, често използвано много години. През гнездовия период го украсява със зелени клонки.

Храна

Птици и бозайници, до големина на фазан и заек, но най-често гълъби, вранови, гроздове, катерици. Ловни техники като при малкия ястреб, но по-често се рее високо в търсене на храна.

Мерки за опазване

Оставяне при горскостопанските мероприятия на участъци

с високи и гъсто растящи гървета. Извеждане на сечите в районите на гнездата извън периода на гнездене и запазване на гнездовите гървета и тези около тях. Недопускане браконьерски отстрел и безпокойство през гнездовия сезон. Намалване употребата на химически препарати в селското стопанство. Популяризиране на значимата роля на хищниците в природата.

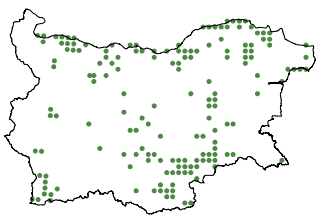
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „застрашен“ (EN)) на национално ниво.

Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 30–37 cm, РК 63–76 cm.

Разпознаване в природата

Дребна граблива птица, много подобна на малкия ястреб. Отличава се от него по по-тесните

и по-заострени крила с тъмни върхове, по тъмния ирис и по-яркожълта восковича, по липсата на тъмни ивици през централните опасни пера. Мъжките са еднакво големи с женските и имат сиви бузи и са без бяла „вежда“. Младите за разлика от тези на малкия ястреб са надлъжно напетнени отдолу (като младите на големия ястреб). Крака доста дебели и с по-къси пръсти. Характерно за вида е, че при прелет се гържи на ята, често до над 40–50 птици, което никога не се наблюдава при малкия ястреб.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в гори на малка надморска височина, в тихи равнинни горички, в гористи равнинни долини или склонове, особено в крайречни ивици тополи и други гървета. Гнездо на гърво, често на 5–10 m височина, украсено със зелени клонки.

Храна

Гущери, едри насекоми, гребни птици и бозайници. Ловни техники – като при малкия ястреб.

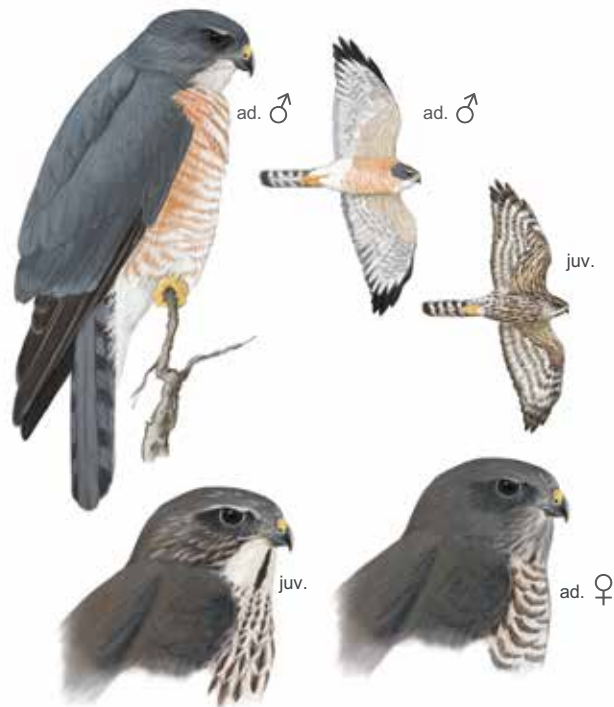
Мерки за опазване

Запазване на крайречните гори и ивици гървета, опазване на старите тополи покрай реките. Намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство.

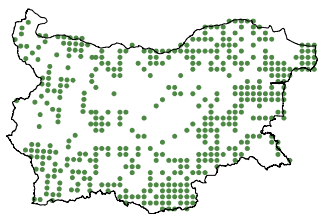
Недопускане браконьерски отстрел и безпокойство през гнездовия сезон. Популяризиране на значимата роля на хищниците в природата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**уязвим**“ (VU)) на национално ниво.

Сокол Орко (*Falco subbuteo*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 29–35 см, РК 70–84 см.

Разпознаване в природата

Средно голям сокол, с елегантни пропорции, с издължени крила и средно дълга опашка. Откъм гърба

възрастните са тъмносиви, главата тъмна до черна с ясно изразени бакенбарди и ръжживо подопашие. Младите са с кафяв оттенък и подопашие е светло. Има енергичен, бърз и маневрен полет.

Период на размножаване

Край април – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в просветлени широколистни, смесени и иглолистни гори, крайречни и заливни гори, петна и ивици от дървесна растителност сред обработваеми земи и открити пространства. Строи гнездо на дървета или ползва чуждо гнездо.

Храна

Насекоми и гребни пойни птици, които лови във въздуха.

Мерки за опазване

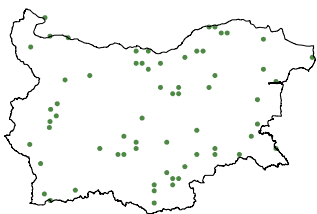
Запазване на дървета с гнезда и на високи биотопни дървета. Регулирана и намалена употреба на инсектициди. Поддържане на мозаечност на местообитанията и запазване на синори и петна от дървесна растителност в земеделските земи.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**уязвим**“ (VU)) на национално ниво.

Голям горски водобегач (*Tringa ochropus*)

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 20–24 см, РК 39–44 см.

Разпознаване в природата

Малко по-едър от скорец, с по-компактно, набито телосложение, с относително дълги човка, шия и крака. Най-често се вижда да излита внезапно от брега с характерно обаждане „тлюиит-уит-уит“, като прави впечатление госта тъмното до черно оперение отгоре, контрастиращо със снежнобелия кръст. При кацнала птица се вижда, че краката са зеленикаво-сиви, а бялата „вежда“ не продължава зад окото.

Период на размножаване

Начало април – среда август.

Предпочитани местообитания

Гнезди в заблатени гори и блатисти горски участъци, усойни горски оврази и долини покрай потоци и малки реки. Гнездо на дърво в старо гнездо на друга птица, най-често кос или грозд.

Храна

Червеи, гребни мекотели и други безгръбначни животни.

Мерки за опазване

Запазване на крайречните и горите на склонове и около потоци и оврази. Намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство и замърсяването на водоемите.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN)) на национално ниво.

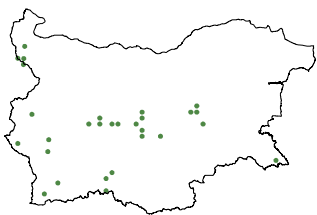

ad.

ad.

Горски бекас (*Scolopax rusticola*)

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 33–38 см, РК 55–65 см.

Разпознаване в природата

Тялото е едро (с размерите на гълъб), оперението е кафяво с по-тъмни напетнявания. На главата има

напречни широки и тъмни ивици. При излитане – бръмчащ и силен звук от крилата, лети с пърхащи вдървени махове на крилата, с ясно видима дълга човка в полет, с широки и тъпи крила. Активен е по сумрак, рядко денем.

Период на размножаване

Среда март – начало юли.

Предпочитани местообитания

През гнездовия период горският бекас предпочита влажните, запустели гори, обрасли с подраст и храстова растителност, папрати, с паднали дървета, изпъстрени с открити пространства и полянки. Избягва горещите и сухи местообитания. Гнезди в разнообразни горски местообитания – широколистни (букови, дъбови), смесени и иглолистни гори от около 400 до 1800 m н.в. По-често се среща в планинските смърчови, смърчово-бялборови и мурови гори.

Храна

Червеи, ларви и възрастни насекоми и по-рядко с паякообразни, които изважда с дългата си човка сред паднали листа и от мека влажна почва, семена и други части на растения.

Мерки за опазване

Запазване на старите планински гори. Ограничаване на стопанските дейности и безпокойството в районите на размножаване на вида, особено през размножителния пери-

од. Неподпускане на браконьерски отстрел.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 4 и 6 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN)) на национално ниво. Ловен обект - гребен дивеч по Приложение № 1 към ЗЛОД.

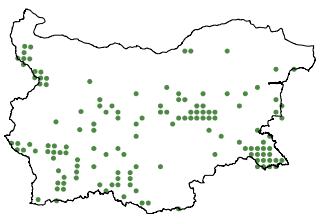

ad.

ad.

Гълъб хралупар (*Columba oenas*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 28–32 см, РК 60–66 см.

Разпознаване в природата

По оперението си прилича на полудивия гълъб, сиво-сиво оперение, с лъскаво зелено и винено петно

на шията. Черните ивици на крилата му са разкъсани и по-неясно очертани, няма бяло петно на кръста и човката му е червена в основата и светла на върха. Тъмен ирис на очите. В полет със сиви подкрилия, отгоре със светлосив панел на надкрилията. Младите са без оцветяване по шията и с тъмна човка.

Период на размножаване

Край април – край юли.

Предпочитани местообитания

Стари букови, буково-иглолистни, дъбови, иглолистни, крайречни и заливни гори от равнините до 2000 м н.в. Гнезгото си прави в готови дупки по дърветата. Често се настаниява в дупки на черен кълвач.

Храна

Семената на културни и диви растения.

Мерки за опазване

Опазване на стари гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести дървета. Недопускане на браконьерски отстрел.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „застрашен“ (EN)) на национално ниво.

juv.

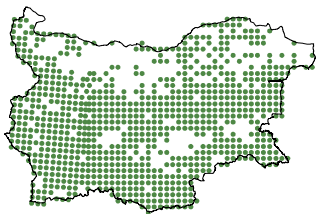

ad.

ad.

Гривяк (*Columba palumbus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 38–43 см, РК 68–77 см.

Разпознаване в природата

Едър гълъб, видимо по-голям от полудивия, с по-дълга опашка. Оперението е сиво-бежово, гърдите с розов оттенък. Характерно

е отличителното бяло петно от страни на шията и в полет по напречната бяла ивица на крилата. При младите липсват белите петна на шията. Светъл ирис на окоето.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Предпочитани местообитания

Широколистни, смесени и иглолистни гори до 2000 м н.в., също крайречни гори и петна гървесна растителност в земеделски земи. По време на гнездене навлиза в градски паркове и градини.

Храна

Семена на земеделски култури, на бурени, на иглолистни гървесни и храстови видове, зърнов и буков жълъд, плодове на къпина, ягода, боровинка и др., пъпки и гр.

Мерки за опазване

Запазване на гървесната растителност в земеделските земи, поддържане на мозаечност на местообитанията в земеделските площи.

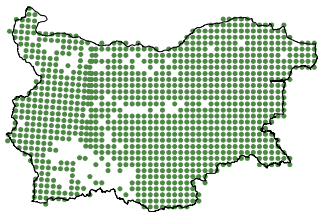
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 4 и 6 към ЗБР. Ловен обект – гребен дивеч по Приложение № 1 към ЗЛОД.

Гургулица (*Streptopelia turtur*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 25–27 см, РК 45–50 см.

Разпознаване в природата

Дребна гълъбова птица, с дълга опашка. Оперението е сивкаво, с черни върхове на крилата, черно-бяла

опашка, крилата са ръждиви с черни петна. На шията възрастните имат черно петно, което липсва при младите.

Период на размножаване

Втора половина на април – край юли.

Предпочитани местообитания

Широколистни гори, паркове, полезащитни пояси, крайречни гори, единични гървета и малки горички сред обработваеми площи. Предпочита периферията на горите и избягва големите непрекъснати горски комплекси. Извън размножителния период на ята обитава обработваеми площи в близост до гори, където ноцува.

Храна

През първата половина на лятото предимно семената на дивите растения, през втората половина семена на маслодайни (слънчоглед, коноп и др.) и зърнени земеделски култури.

Мерки за опазване

Запазване на гървесна и храстова растителност и поддържане на мозаечност на местообитанията в земеделските земи. Регулиране на лова и спазване на нормите, разписани в ЗЛОД и правилника за неговото прилагане. Намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство.

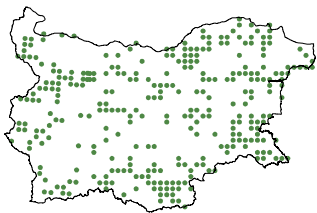
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 4 към ЗБР. Световно и европейски застрашен вид (категория „уязвим“ (VU)). Ловен обект – гребен дивеч по Приложение № 1 към ЗЛОД.

Бухал (*Bubo bubo*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 59–73 см, РК 138–170 см.

Разпознаване в природата

Най-едрата сова, разпространена в България. Основното оперение е ръждиво-кафяво с тъмни/черни черти и петна. Гърбът и надкрилията са ръждиво-кафяви с вълнообразни надлъжни и успоредни ивици. Ясно видими ушни кичури. Ирисът е жълто-оранжев. Подбрадчето и гърлото бели или белезникави. Нощно активен вид.

Период на размножаване

Край февруари – начало юли.

Предпочитани местообитания

Обитава и гнезди основно по карстови и вулканични скали, скални ниши и венци, сипеи, долини, ждрела и дефилета, близо до открити пространства и вода. В някои райони като Странджа гнезди в широколистни гори, като предпочита места със стари гървета.

Храна

Бозайници (плъхове, полевки, таралежи, зайци и др.) и птици – вранови и кокошеви, а понякога дори други грабливи птици.

Мерки за опазване

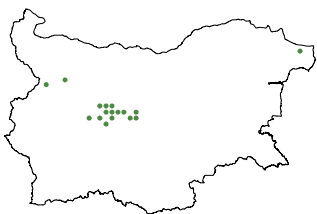
Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести гървета. Поддържане на мозаечност на местообитанията в земеделските земи и около тях. Недопускане на браконьерски отстрел.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN) на национално ниво.

Уралска улулица (*Strix uralensis*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 60–65 см, РК 124–135 см.

Разпознаване в природата

Едра сова, с относително дълга опашка и добре оформен лицев диск без ушни кичури, заоблена глава. Оперението е светло сиво-ка-

фяво, с тъмни кафеникави напетнявания по гърба и корема, кристл на очите е тъмен. Може да бъде сбъркана с горската улулица, но е по-едра от нея и оперението ѝ е по-светло.

Период на размножаване

Край март – среда юли.

Препочитани местообитания

Обитава стари широколистни гори, основно букови, но се среща и в смесени и иглолистни гори. У нас е концентриран в буковия пояс на Централна Стара планина и съседните части на Същинска Средна гора.

Храна

През гнездовия сезон предимно гризачи. Извън гнездовия сезон се храни и с птици – свраки, врани, сойки, гълъби.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести гървета. Недопускане на браконьерски отстрел. Поставяне на изкуствени гнездили в подходящи местообитания.

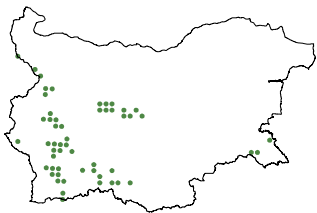
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „застрашен“ (EN) на национално ниво.

ad.

Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 23–28 см, РК 55–60 см.

Разпознаване в природата

Средно едра сова. Горната страна на тялото е кафява с различни по големина бели петна, а отдолу е белезникава с размити кафяви петна.

Добре оформен бял лицев диск, жълт ирис на очите. Младите са шоколадово кафяви.

Период на размножаване

Среда март – начало юли.

Предпочитани местообитания

Обитава предимно иглолистни и смесени гори, но се среща и в широколистни гори. Гнезди главно в стари смърчови и бялборови гори между 1100 и 1950 м н.в. Гнезди по-рядко и в чисти букови гори.

Храна

Основно гребни бозайници (грязачи), гребни птици и насекоми.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести гървета. Недопускане на браконьерски отстрел. Поставяне на изкуствени гнездили в подходящи местообитания.

Природозащитен и законов статус

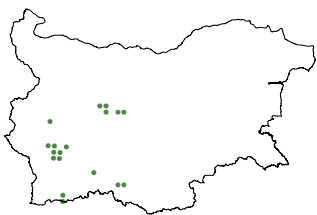
Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU) на национално ниво.

ad.

Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*)

Гнездящо-постоянен вид, глациален реликт. ДТ 16–18 см, РК 33–37 см.

Разпознаване в природата

Най-гребната наша сова. Оперението по горната страна на тялото е кафяво с бели напетнявания, а

отдолу е светло с размити кафяви петна. Главата е с бели петна с различна големина, а по тила е с бели препаски, оформящи „фалшиво лице“. Неясен лицев диск. Младите са основно тъмнокафяви с белезникав напетнен корем.

Период на размножаване

Среда март – начало юли.

Предпочитани местообитания

Стари иглолистни, букови, елово-букови и крайречни гори между 1000 и 1930 м н.в. Гнезди основно в стари дупки на кълвачи.

Храна

Дребни пойни птици и гребни бозайници – гризачи, земеровки и гр.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести гървета. Недопускане на браконьерски отстрел. Поставяне на изкуствени гнездили в подходящи местообитания.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN)) на национално ниво.

ad.

juv.

Горска ушата сова (*Asio otus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 34–40 см, РК 92–98 см.

Разпознаване в природата

Средно голяма сова, с добре оформен лицев диск и добре оформени ушни кичури. Оперението е охристано до кафеникаво-сиво по

гърба, изпъстрено с множество тъмнокафяви щрихи и петна. Крилата са доста дълги и тесни. Добре видими тъмни препаски на опашката и белезникав корем. Ирисът е жълт.

Период на размножаване

Среда март – начало юли.

Препочитани местообитания

Среща се във всякакви типове гори – иглолистни, широколистни и смесени, в равнини, низини и планини (до около 1900 m н.в.), заселва и паркове, като гнезди близо до открити терени. По-рядко се среща в малки гори сред земеделски земи, крайречни насаждения, гъсти високи храсталаци.

Храна

Основно гризачи – полевки и мишки, улавя и птици.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести гървета. Поддържане на мозаечност на местообитанията в земеделските земи и около тях. Недопускане на браконьерски отстрел. Поставяне на изкуствени гнездилици в подходящи местообитания. Намаляване на употребата на химически препарати в селското стопанство.

Природозащитен и законов статус

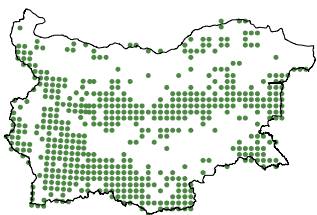
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Горска улулица (*Strix aluco*)

Гнездящо-постоянен Вид.
ДТ 36–40 см, РК 94–104 см.

Разпознаване в природата

Егра сова, която се среща предимно в горски местообитания. Компактна, с широки, заоблени крила

и голяма кръгла глава. Различават се две цвят форми – ръждива и сива. Горната страна на тялото ѝ е кафява или ръждивокафява с тъмни надлъжни петна и гребни безлезнакави ивици. Отдолу е безлезнакава с широки надлъжни и напречни шарки. Добре оформен лицев диск с безлезнакава рисунък около очите и по темето, без ушни кичури. Тъмен ирис на очите.

Период на размножаване

Втора половина февруари – начало юли.

Препочитани местообитания

Повсеместно разпространена. Обитава предимно широколистни, смесени и иглолистни гори до 1900 м н.в. Среща се в градски паркове, крайречни гори, петна и ивици от дървесна растителност в обработваеми земи.

Храна

Гризачи – мишки и полевки, други гребни бозайници и птици. Напада и други сови.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори, планирано увеличаване на площта на старите гори. Запазване на биотопни, хралупести дървета. Поддържане на мозаечност на местообитанията в земеделските земи и около тях. Недопускане на бракон-

ерски отстрел.

Природозащитен и законов статус

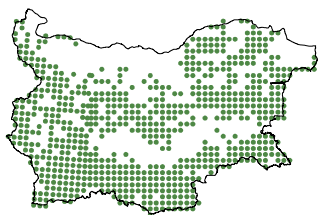
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Европейски козодой (*Caprimulgus europaeus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 24–28 см, РК 52–59 см.

Разпознаване в природата

Нощна птица. С големина на скорец, но с много едра глава и почти незабележимо малка човка. Общият цвят

на оперението е като напукана кора на дърво, което го маскира превъзходно, тъй като през по-голямата част от деня стои качнал надълго на някой дебел клон. Очи големи, денем полупримижжали. Полет лек, с променлива посока, подобно на лястовица. Мъжкият с ясно различни бели петна по ъглите на опашката и крилете, които липсват при женската.

Период на размножаване

Среда април – край август.

Предпочитани местообитания

Редки гори, особено стари иглолистни и по-редки смесени и широколистни гори с паднали дървета, често със сухи, нарядко обрасли открити участъци с ниски иглолистни дървета или храсти, поляни и сечища. Гнезди в плитка ямка на земята.

Храна

Нощни насекоми, които лови в полет благодарение на много голямата си уста. Понякога ловува около лампи и други осветени места.

Мерки за опазване

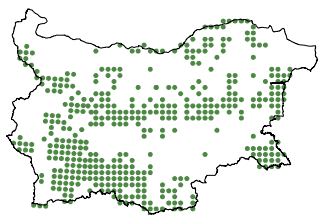
Запазване на старите гори и падналите дървета. Намаляване употребата на химически препарати в селското стопанство, водеща до намаляване на хранителната база на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР.

Черен кълвач (*Dryocopus martius*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 40–46 cm, РК 67–73 cm.

Разпознаване в природата

Най-едрият кълвач – с големината на врана, който се среща в България. Изцяло черен на цвят с бял ирис. При мъжките темето е

червено, а при женските с червено петно само на тила. Младите са с кафеникав оттенък. С широки закръглени криле и пърхащ полет.

Период на размножаване

Среда март – среда юли.

Предпочитани местообитания

Предпочита стари, обширни иглолистни, широколистни (букови) и смесени гори (до 2100 m н.в.). Може да се намери и в стари крайречни гори, обширни паркове със стари дървета и др.

Храна

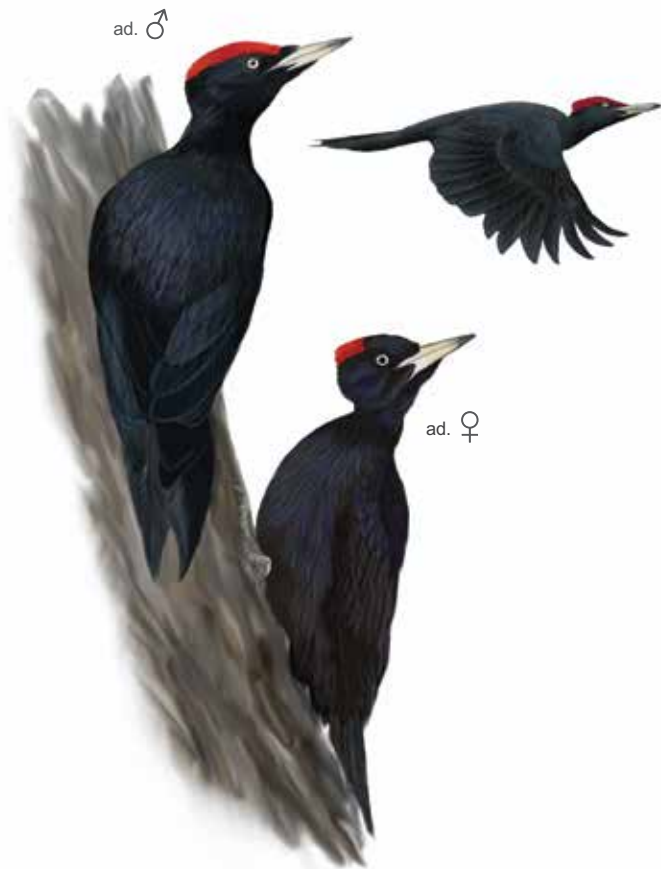
Бръмбари корояци, ларвите им и мравки.

Мерки за опазване

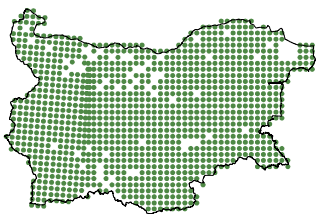
Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ha. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори. Опазване на биотопните дървета. Ограничаване на безпокойството в местата с гнезда на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Зелен кълвач (*Picus viridis*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ30–36 см, РК 45–51 см.

Разпознаване в природата

Гърбът е зеленикаво жълт, с жълт кръст. Главата е червена отгоре, черна маска около окото и „мустак“, който при женските е черен, а при мъжките е с червен център. Младите са с тъмни напетнявания по тялото и главата.

Период на размножаване

Период на размножаване

Начало февруари – начало септември.

Предпочитани местообитания

Разнообразни горски местообитания от морското равнище до 1700 м н.в., включително в паркове, градски градини, овощни градини, както и в земеделски райони с пасища, с наличие на стари дървета, в които прави хралупа за гнездене.

Храна

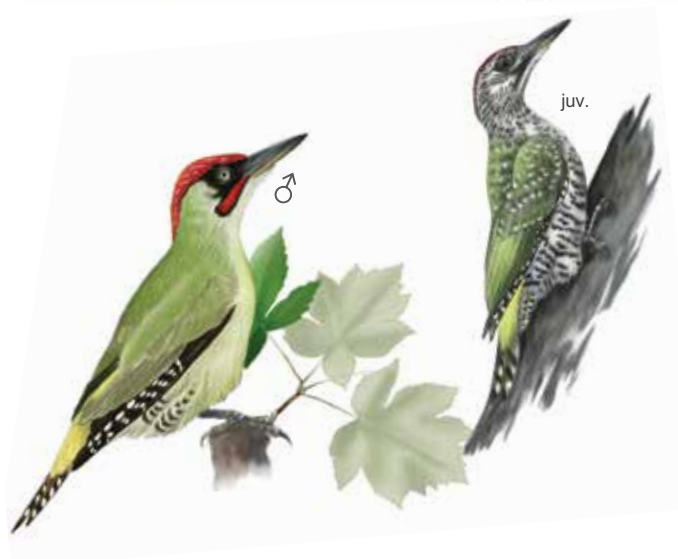
Основно мравки, други насекоми и ларвите им, ядки и плодове.

Мерки за опазване

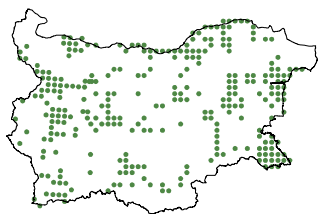
Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ха. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори. Опазване на биотопните дървета. Запазване на стари дървета в парковете, запазване на стояща и паднала мъртва дървесина. Ограничаване на безпокойството в местата с гнезда на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Сив кълвач (*Picus canus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 27–39 см, РК 39–43 см.

Разпознаване в природата

Средно едър кълвач, малко по-дребен от зеления кълвач – единствения, с който може да се сбърка. Сива закръглена глава, с по-малко черно около окоето и по-къс клюн от зеления кълвач. Мъжките са с червено петно на челото, а женските – без червено по главата, и двата пола имат тясна черна юздичка. Гърбът е мъхово зелен, отдолу сивкав със зелени оттенъци.

Период на размножаване

Среда март – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в планински, по-рядко в равнинни гори. Основно местообитание са първични букови и дъбови гори до 1000–1200 m н.в. По-рядко се среща в крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове и овощни градини. Извън гнездовия период се среща до горната граница на горите. Силно намалял в Лудогорието, Централна Стара планина, Рила и други части на страната, където е бил обикновен.

Храна

Основно мравки, а през зимата насекоми ксилофаги и ларвите им.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ha. Ограничаване на санитар-

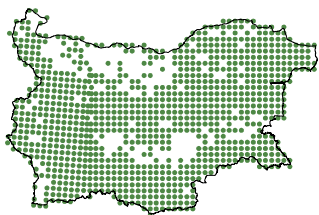
ните сечи в старите гори. Опазване на биотопните дървета. Ограничаване на безпокойството в местата с гнезда на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „застрашен“ (EN)) на национално ниво.

Голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 23–26 cm, РК 38–44 cm.

Разпознаване в природата

Най-обикновеният и широко разпространен от пъстрите кълвачи. Характерно черно-бяло оперение. Подопашнето е ярко червено,

с две големи бели овални петна на раменете на фона на черен гръб и криле. Бялата буза е оградена от черен кант, който преминава от мустака в тънка ивица към тила. При мъжките на тила има червено петно, а при женските липсва червеното. Младите са с по-бледи тонове на черното и с почти изцяло червено теме, а подопашнето е с по-бледо и размито червено.

Период на размножаване

Начало март – начало юли.

Препочитани местообитания

Широко разпространен в цялата страна. Обитава широколистни и иглолистни гори, паркове и градини в населените места, ивици и петна от дървесна растителност в земеделски земи.

Храна

Основно насекоми и техните ларви по кората на дърветата, семена и плодове.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ha. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори. Опазване на биотоп-

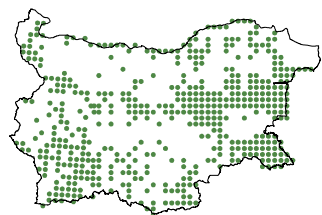
ните дървета. Запазване на стари дървета в парковете, запазване на стояща и паднала мъртва дървесина. Ограничаване на безпокойството в местата с гнезда на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Среден пъстър кълвач (*Leiopicus medius*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 19–22 см.

Разпознаване в природата

Леко по-дребен от големия пъстър кълвач. Същото характерно черно-бяло оперение, с бели овални петна на раменете, но по-къса

човка и закрълена глава в сравнение с големия пъстър кълвач. Мустакът не достига до човката и ивицата назад не стига до тила. Темето е яркочервено. Коремът е жълто-белезникав с множество черни пръски отстрани по тялото. Подопашнето е с розово-червен оттенък.

Период на размножаване

Начало март – начало юли.

Препочитани местообитания

Високи листопадни гори от дъб, габър, бряст и бук, с мозайка от поляни, пасища и по-гъсти участъци. Обитава също заливни и крайречни гори и по-рядко иглолистни или смесени гори.

Храна

Насекоми и техните ларви по кората на дърветата, семена и плодове.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ха. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори. Опазване на биотопните дървета. Запазване на стари дървета в парковете, запазване на стояща и паднала мъртва дървесина. Огра-

ничаване на безпокойството в местата с гнезда на вида.

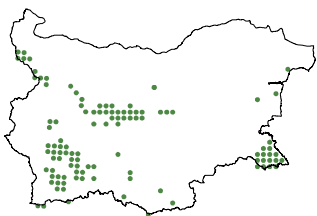
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР.

Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 25–28 см.

Разпознаване в природата

Едър черно-бял кълвач с относително дълга шия, по-тълест профил на главата и по-дълга човка. Подопашна област светлочервена, корем с фин бежовато-розов нюанс. Въпреки името, белият гръб е трудно видим, но поне в полет долната част на гърба е ярко бяла. Гръб вълнообразно раиран, често с разрани страни на тялото.

Въпреки името, белият гръб е трудно видим, но поне в полет долната част на гърба е ярко бяла. Гръб вълнообразно раиран, често с разрани страни на тялото.

Период на размножаване

Начало април – среда юли.

Предпочитани местообитания

Стари влажни смесени гори, често до водоеми, с много мъртви или гниеци дървета, често на стръмни склонове, където дълго време не е сечено. Поради рядкостта на подобни места е силно застрашен.

Храна

Корояди и други свързани с дървесината насекоми, вкл. ларви на сечковци. Прекарва дълго до земята, обследвайки основите на дърветата, често оставяйки големи, дълбоки дупки в мъртвата дървесина.

Мерки за опазване

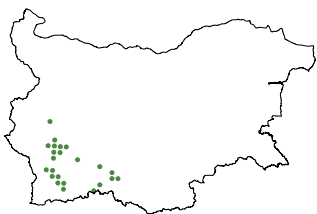
Запазване на старите гори и особено на участъците със стояща и паднала мъртва дървесина, извеждане на сечите извън периода на гнездене на вида, недопускане на безпокойство в районите на гнездата.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „застрашен“ (EN)) на национално ниво.

Трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 21,5–24 ст.

Разпознаване в природата

Малко по-дребен от големия пъстър кълвач. Изглежда доста тъмен заради много тъмните крила и страни на тялото с размито сиво вълнообразно раиране. Широки черни ивици от страни на главата също придават тъмен облик на главата. От темето надолу по целия гръб минава бяла ивица. Мъжкият със светло лимоновожълто теме, при женската то е с черни черти.

Период на размножаване

Начало май – край юли.

Препочитани местообитания

Иглолистни и смесени гори със стари смърчове и с мъртви или умиращи дървета във високата планина.

Храна

Свързани с дървесината насекоми, особено ларви на *Ips tyrodarphus*, често бели кората на мъртви смърчове, проби-ва пръстени от дупки по смърчовете заради сока.

Мерки за опазване

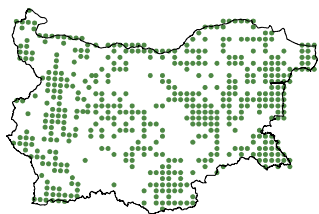
Запазване на старите гори и дървета във високите части на планините, недопускане на безпокойство около гнездатата през периода на гнездене.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „**застрашен**“ (EN)) на национално ниво.

Малък пъстър кълвач (*Dryobates minor*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 14–16,5 cm, РК 24–29 cm.

Разпознаване в природата

Най-дребният кълвач, с големина на врабче, с късо закръглено тяло, заоблена глава и къса човка. Отгоре черен с бели райета през

крилата и гърба. Със слабо надлъжно напетняване от страни на тялото, без червено в подопашната област. Подобно на другите кълвачи, лети по дълбока вълнообразна линия.

Период на размножаване

Начало април – среда юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни гори, стари овощни градини, паркове, често по тополи и други дървета покрай реки.

Храна

Свързани с дървесината по-дребни насекоми и ларвите им.

Мерки за опазване

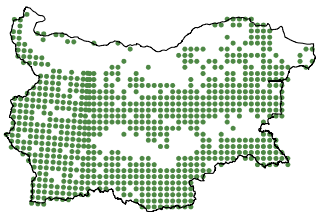
Запазване на крайречните гори и ивици дървета, избягване на безпокойство в местата с гнезда на вида.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Горска чучулига (*Lullula arborea*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид, по-рядко зимуващ. ДТ 13,5–15 см.

Разпознаване в природата

С големина на вrabче, с типичния за чучулигите петнист охристо-сиво-кафяв цвят на оперението, с широка бежово-бяла „вежда“, стигаща доста назад. Често каца на открито по гървета, храсти или жици. Полет вълнообразен, крила къси и широки, опашка къса, с бял край и светлокафяви страни. В кацнало положение – с характерно за вида светло-тъмно-светло петънце на ръба на крилото.

Период на размножаване

Начало март – начало август.

Препочитани местообитания

Гнезди в разредени гори, най-вече по сухи места, но и в смесени или широколистни гори с поляни и по равнинни местности с храсталаци и малки горички.

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, които събира по земята, семена.

Мерки за опазване

Запазване на разредените гори по сухи места, особено в равнините, намаляване на употребата на химически препарати в селското стопанство, недопускане на безпокойство в районите на гнездене на вида.

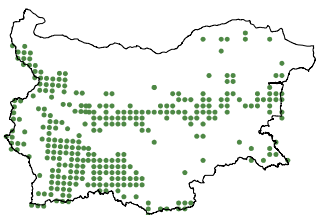
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР.

ad.

Гoрскa бъбpицa (*Anthus trivialis*)

Гнездящо-прелетен и прелетна птица. ДТ 14–16 см.

Разпознаване в природата

По цвят на оперението подобна на чучулига, но с по-издължено и фино тяло, по-дълги опашка и крака с изразено дълги нокти. С

ясна светла „вежда“, широка светла подмустачна ивица и слабо изразена тъмна презочна ивица. Тялото отдолу е с по-ясен контраст между топло светлорозовите гърди и белия корем и между дебелия ивица на гърдите и тънките чертици отстрани на тялото. С много характерен брачен полет с песен – издига се от гърво, издига се, после се спуска надолу с неподвижни крила и спуснати крака почти до кацането на някое друго гърво.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в разредени планински гори, често по границата на гората, до върхови блата, горски поляни. По-рядко се среща през периода на размножаване и в широколистни гори на по-малка надморска височина.

Храна

Дребни насекоми и семена.

Мерки за опазване

Запазване на горите във високите части на планините, предотвратяване на безпокойството в местата на размножаване през гнездовия сезон на вида.

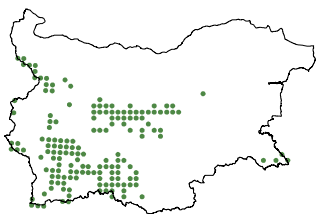
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Сивогуша завирuшка (*Prunella modularis*)

Гнездящо-постоянен, скитач и зимуващ вид. ДТ 13–14,5 cm.

Разпознаване в природата

С големина на врабче, но с по-издължено тяло и с тънка човка. Оцветяване на оперението също подобно

на домашно врабче - с кафява и надлъжно напетнена горна част, като общото впечатление е на едноцветна и доста тъмна птица. Характерна синьо-сива глава и гърди. Полет отсечен, лек и подскачащ. Често каца на открити места и пее, но иначе през повечето време е скрит и е доста труден за виждане, потъва в растителността при най-малко безпокойство.

Период на размножаване

Край март – среда август.

Препочитани местообитания

Гнезди в най-високия горски пояс и над него – в зоната на клека и в разредени или гъсти смърчови гори, върхови блата с хвойнови храсти, млади иглолистни гори и гр.

Храна

Главно дребни насекоми и ларвите им, паяци и гр.

Мерки за опазване

Запазване на горите в най-високите части на планините, както и пояса на клека, предотвратяване на безпокойството в тези места през гнездовия сезон, опазване на чистотата на планинските реки и езера.

Природозащитен и законов статус

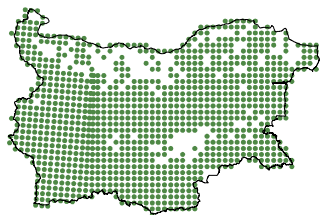
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Червеногръдка (*Erithacus rubecula*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 13–14 ст.

Разпознаване в природата

Дребна птица с кафяв гръб, оранжево-червени гръло, лице и гърди и светъл корем. Младите са кафеникаво-

во-сиви с по-светли охристи петна по перата.

Период на размножаване

Начало април – начало юли.

Препочитани местообитания

Широко разпространен вид. Обитава широколистни, смесени и иглолистни гори с богат подлес, както и паркове и градини в населените места с достатъчно дървета и храсти. Достига до 2200 m н.в.

Храна

Насекоми, паяци, червеи, плодчета и семена, които намира по земята.

Мерки за опазване

Запазване на подлеса в гори и лесопаркове. Неизползване на инсектициди. Оставяне на дървесна и храстова растителност в земеделските земи. Поддържане на мозаечност на местообитанията.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

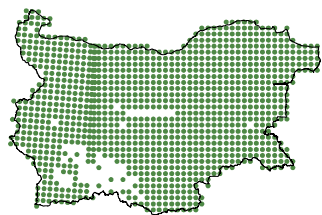

juv.

ad.

Южен славей (*Luscinia megarhynchos*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 15–16,5 ст.

Разпознаване в природата

По-често чуван, отколкото виждан. Малко по-едър от врабче, с по-издължено телосложение, често с полупуснати крила. Отгоре едноцветно кафяв, с ръждивочервена опашка и кръст, сиво-бежов отдолу с размито по-светло гърло. Песен силна, много мелодична, обикновено по-продължително.

Период на размножаване

Среда април – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди във влажните части на гори и гъбрави с богат подлес, често до вода, но и в по-сухи места с гъсти храсти. Нерядко в дворове, градини и паркове.

Храна

Червей и други безгръбначни, дребни насекоми.

Мерки за опазване

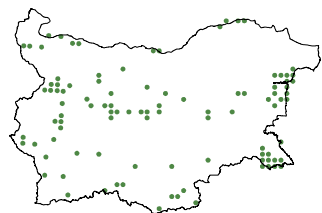
Запазване на влажните участъци на горите, опазване на изворите, потоците и другите водоеми, предотвратяване на корекциите на реките и превръщането им в канали.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Градинска червеноопашка (*Phoenicurus phoenicurus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 13–14,5 см.

Разпознаване в природата

С големина на врабче, но с по-издължено телосложение и тънка човка. Каца обикновено доста изправен и трепери с опашка,

при което се вижда ръждивочервеният ѝ цвят. Половете се различават по външен вид. Мъжкият е с черно гърло, оранжево-червени гърди, бяло чело, пепелносиво теме и гръб. Женската като цяло доста еднообразно оцветена, без изразени ярки участъци по тялото, със светли гърло, долна част на гърдите и централна част на корема. На места в Южна България (Крумоврагско, Странджа и др.) се срещат птици от източния погвид (ssp. *saraticus*) с бяло крилно петно с различна големина.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни (често гъбови) гори, като предпочитат стари гори или участъци със стари храмупести дървета. Понякога обитава паркове и селища със стари къщи с кухни под стрехите или покривите. Придържа се главно към дърветата и храсти, ловува с кратки спускания до земята.

Храна

Дребни насекоми и други безгръбначни.

Мерки за опазване

Запазване на старите гори и старите храмупести дървета, предотвратяване на безпокойството в горските мес-

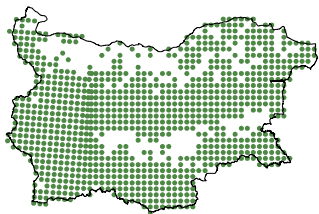
та на гнездене.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

Поен грозг (*Turdus philomelos*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид (по-рядко зимуващ). ДТ 20–22 см.

Разпознаване в природата

С големина на скорец, по-гребен от другите гроздове, с компактно тяло и доста къса опашка.

Кафяв отгоре и жълтеникаво-бял или бял отдолу, с гъсти черни петънца. Крыло отдолу ръждиво-бежово, обикновено ясно видимо в полет. Често с топъл охрист нюанс по страните на тялото и по гърдите, без бели ивици по главата. Полет бърз, леко отривист.

Период на размножаване

Начало март – среда август.

Препочитани местообитания

Гнезди в гъсти, предимно широколистни гори, лесопаркове, паркове и добре обрасли градини. Гнездо, често добре скрито в гъста растителност – бръшлян, жив плет и други, представлява покрита с мъх купичка, грижливо измазана отвътре с кал и гнила дървесина. Песен мелодична, силна, бойка, отривиста.

Храна

Главно насекоми, охлюви, червеи.

Мерки за опазване

Запазване на горските участъци с гъст подлес, увивни растения и влажни места. Опазване на изворите и другите водоизточници в горите.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

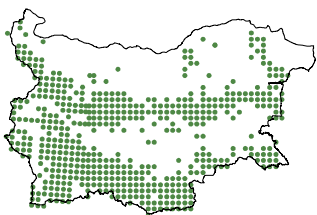

ad.

ad.

Имелoв гpозд (Turdus viscivorus)

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 26–29 cm.

Разпознаване в природата

Най-егрият от нашите гроздове, с оперение подобно на това на пойния, но с едри закръглени черни петна по гърдите и корема. Най-лесно отличим по обаждане, по по-големите размери, по-издължен и по-дългоопашат силует, по-мощен полет, с по-дълги вълнообразни линии и по белите крила отдолу.

Период на размножаване

Среда март – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в по-редки широколистни и иглолистни гори, в групи високи дървета, паркове, големи градини. Нерядко по планински склонове до границата на гората, като се храни по алпийските ливади и открити места. Пее от върха на дърво. Гнездо на дърво, с треви по горната му част.

Храна

По-едри насекоми и ларвите им, червеи, охлюви и други безгръбначни, змеи – и семена.

Мерки за опазване

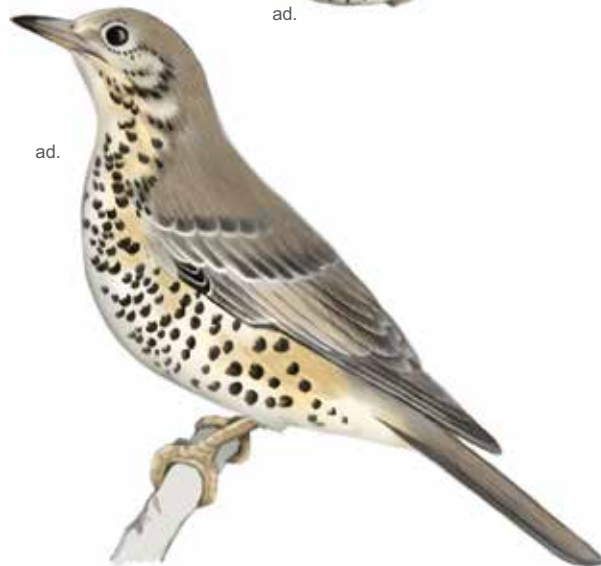
Запазване на старите гори и участъци с гъсти и високи дървета, опазване на участъците по границата на гората в планините.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

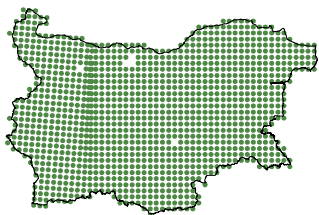

ad.

ad.

Кoс (*Turdus merula*)

Гнездящo-пoстoяeнeн, пpe-мнaвaщ и зимyвaщ виг. ДТ 23,5–29 см.

Разпoзнaвaнe в пpиpoдaтa

Мъжкият e изцялo чepeн, пpeз пpoлeттa и лятoтo c жълтa чoвкa и тeсeн жълт oкoлoчeн пpъстeн. Чeстo

бъркaн oт нeзaпoзнaтитe съc cкopeцa (същo чepeн и c жълтa чoвкa). Кoсът oбaчe нe ce движи нa ятa, имa дългa oпaшкa (c кoятo чeстo тpeпкa нaгope и спycкa бaвнo) и e бeз cвeтли пeтнa пo oпepeниeтo си. Жeнскaтa e oпyшeнo кaфявa, c тъмнa чoвкa и c мaлкo пo-свeтлoкaфeникaвo бялo гърлo и рaзмитo нaпeтнявaнe пo гърдитe. Гнeздo в хpaст, yвивнo рaстeниe, дo гънep, в лaмпa и гp. Пee oт върxa нa гървo, aнтeнa, пoкрив.

Пepиoд нa рaзмнoжaвaнe

Кpaй фeвpyapи – кpaй aвгyст.

Пpeпoчитaни мeстooбитaния

Oбикнoвeн гнeздящ виг в ширoкoлиcтни, смeсeни и иглoлиcтни гopи, ивици гъстa рaститeлнoст кpaй рeки и пътицa, в лeсoпapкoвe, пapкoвe, гpaдини и гp.

Хpaнa

Зeмни чepвeц, нaсeкoми, плoдчeтa.

Мepки зa oпaзвaнe

Зaпaзвaнe нa кpaйрeчнитe гopи и ивици гървeтa и хpaсти, рaститeлнoсттa пoкpaй пътицa, ниви и гp.

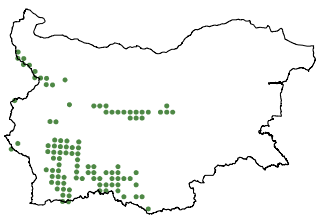
Пpиpoдoзaщитeн и зaкoнoв стaтyс

Виг пo Пpилoжeниe № 3 към ЗБP.

Белогуш грозг (*Turdus torquatus*)

Гнездящо-прелетен, преминаващ и скитащ вид. ДТ 24–27 см.

Разпознаване в природата

На големина и външен вид подобен на кос. Мъжкият е преобладаващо черен или опушено кафеникаво черен с бял полумесец през гърдите и с жълта човка с тъмен връх. Със светла люспеста окраска отдолу и с по-светли крила. Маховите пера са със светли ръбове и в полет крилата изглеждат много по-светли от тези на коса. Женската е подобна, но като цяло по-светла и с не така бял полумесец. Потаен и плашлив.

Период на размножаване

Начало април – среда юли.

Предпочитани местообитания

У нас гнезди в иглолистни гори и клек високо в планината, често на стръмни склонове. Гнездо в кух ствол, кухня в камък и гр.

Храна

Насекоми, червеи и други безгръбначни животни, плодчета.

Мерки за опазване

Запазване на старите иглолистни гори в планините.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad. ♀

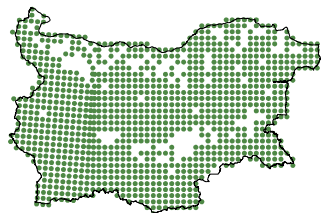

ad. ♂

Голямо черноглаво коприварче

(*Sylvia atricapilla*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид (зимува по изключение). ДТ 13,5–15 см, РК 20–23 см.

Разпознаване в природата

Колкото врабче, но с по-издължено телосложение. Мръсносив отгоре и светломаслиненово-сив отдолу, мъжките са с малко черно „шапче“, което достига само до горния край на околото, при женските „шапчето“ е червено-кафяво. Без бяло на опашката, човка и крака сиви.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в сенчести гори с гъст подлес, в лесопаркове и гъсто обрасли градини и дворове. Гнездо ниско в храст.

Храна

Дребни насекоми и други безгръбначни, плодчета, семена. Често се храни в короната на дървета до 20 m височина.

Мерки за опазване

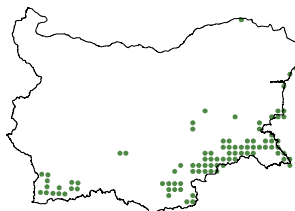
Запазване на богат подлес в горите, в градските паркове и градини. Запазване на храстова и дървесна растителност в земеделски земи.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Голям маслинов присмехулик (*Hippolais olivetorum*)

Гнездящо-прелетен вид.
ДТ 16–18 см.

Разпознаване в природата

С големина почти колкото скорец, но с издължено тяло, с дълга здрава човка и скосено чело. Отгоре едноцветно сив, отдолу светлокремав, често с неясно сиво по гърдите и страните на тялото. Характерни за вида са ясно видимо просветляване отгоре на крилото (крилен панел) и почти пълната липса на светла „вежда“. Крило относително дълго, първостепенни махови – тъмно сивкаво-черни. Крака здрави, сиви до синьо-сиви. Мъжкият и женската със сходно оперение. Умело се прикрива.

Период на размножаване

Край април – среда юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в ниските части на страната в разредени широколистни гори (често от космат дъб) с поляни, сред високи сухолюбиви храсталаци (особено драка), в бадемови горички и други подобни места. Гнездо в гъст храст или дърво.

Храна

Едри насекоми и други безгръбначни.

Мерки за опазване

Запазване на сухолюбивите храсталаци в горите, превенция и предотвратяване на горските пожари.

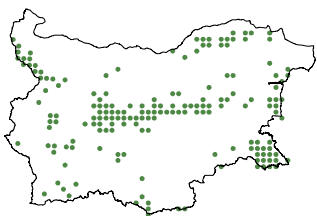
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU) на национално ниво.

ad.

Буков певец (*Phylloscopus sibilatrix*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 11–12,5 см.

Разпознаване в природата

По-дребен от вrabче, с по-fino телосложение и тънка човка, с относително дълги и остри крила, придаващи му по-късо-опашат

вид. Най-егрият от нашите певци. Наситено тъмномъховозелен отгоре (понякога със сив нюанс) с много дълга и изразена жълта надочна ивица и ясна сивозелена презочна ивица. Гърло, ушни пера и горна част на гърдите светло лимоненожълти и обикновено рязко отграничени от копринено бялата останала долна част на тялото.

Период на размножаване

Начало май – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди предимно в гъсти гори, обикновено в планините. Предпочита букови гори с рядък подлес, дълбови гори – също с поне малко подлес.

Храна

Насекоми и ларвите им, други дребни безгръбначни, които събира по короните на дърветата.

Мерки за опазване

Запазване на старите букови гори, на подлеса в тях, предотвратяване на горските пожари.

Природозащитен и законов статус

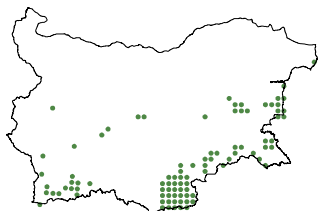
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Изтoчeн плaнински пeвeц

(*Phylloscopus orientalis*)

Гнездящо-прелетен вид.
ДТ 11–12 см.

Разпознаване в природата

Доста по-гребен от врабче, с издължено тяло и тънка човка с розово-кафява основа. Отгоре по-скоро сиво-кафяв, отколкото зе-

леникаво-кафяв, отдолу белезникав, без жълто или бежово по гърлото, гърдите или корема, със светло лице. С характерен жълтеникав кръст, слабо изразено сивкаво просветляване на крилото (крилен панел).

Период на размножаване

Край април – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в широколистни гори, обикновено по ниски места и в участъци с подлес, често по планински склонове с гъсти гъбови гори. Гнездото е на земята, скрито в гъста растителност.

Храна

Дребни насекоми, ларвите им, грузи безгръбначни животни.

Мерки за опазване

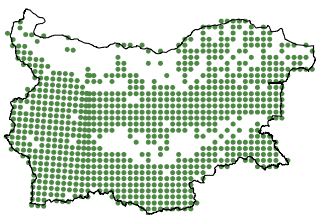
Запазване на подлеса, предотвратяване на горските пожари.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Елов певец (*Phylloscopus collybita*)

Гнеззящо-прелетен и преминаващ вид, в малък брой остава и през зимата. ДТ 10–12 cm.

Разпознаване в природата

Доста по-сребрен от врабче, с издължено телосложение, тънка човка. Кафеникаво-зелен със сив нюанс отгоре, светлокремав отдолу с вариращ жълт и бежов нюанс по гърлото и гърдите. Много подобен на сродния му брезов певец, но по-компактен и с по-приглушени цветове. С бежово-кафяво отстрани на гърдите, по-тъмни крака, къса и неясна „вежда“, доста еднo-цветно тъмно под окото и по ушните пера, така че белият „сърп“ под окото се вижда добре, къса проекция на първостепенните махови. Обикновено трепка надолу с опашка при придвижване в короните.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни, смесени и иглолистни гори, от морското равнище до най-високите части на планините. Нуждае се от наличие на подлес и друга приземна растителност, сред която на земята прави топчестото си гнездо.

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, паяци и други сребни безгръбначни, които събира в короните на гърветата.

Мерки за опазване

Запазване на подраста и другата приземна растителност, предотвратяване на горските пожари.

Природозащитен и законов статус

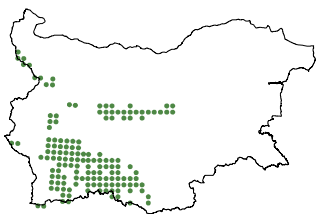
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 8,5–9,5 см.

Разпознаване в природата

Много малък (една от найдребните птици в Европа), отгоре светложелен, отдолу светлокремав. Късата шия и относително голямата глава му придават компактен, заоблен вид. С голямо тъмно око и светло неконтрастно оперение около него, придаващи му „мило“ изражение. Теме жълто, с черни ивици отстрани. В гората се държи високо в короните, движи се активно, понякога трепти на едно място между клоните. Присъствието му обикновено е издавано от тънки, високи обаждания.

Период на размножаване

Начало май – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в иглолистни или смесени гори в по-високите части на планините, особено гъсти гори от смърч и ела.

Храна

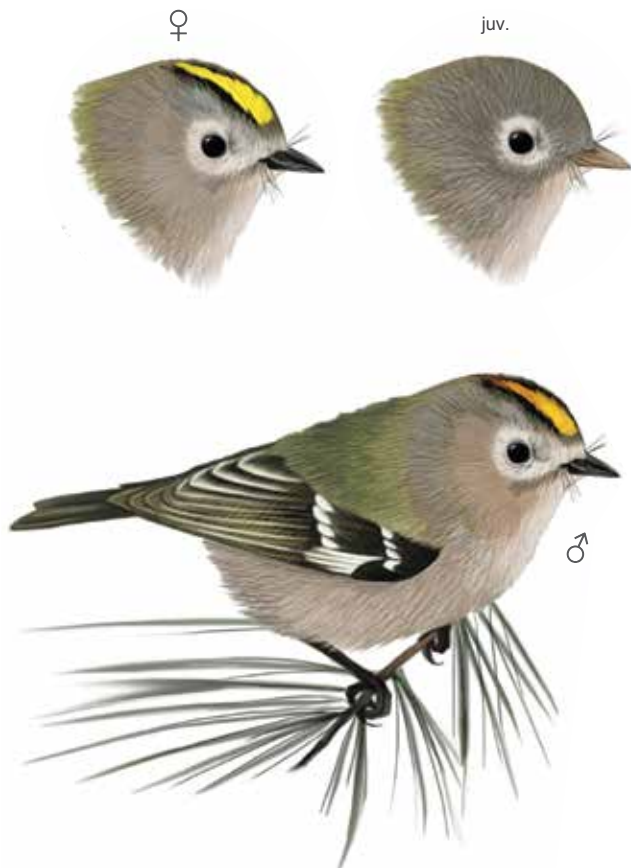
Дребни безгръбначни – паяци, насекоми и ларвите им, които събира по клоните на иглолистните дървета.

Мерки за опазване

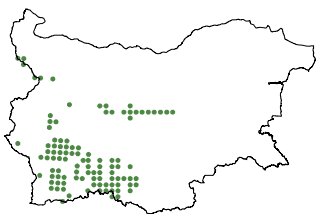
Запазване на гъстите смърчови и елови гори.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Червеноглаво кралче (*Regulus ignicapilla*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 9–10 см.

Разпознаване в природата

Много подобен на жълтоглавото кралче, но с изразителна бяла надочна ивица и черна презочна препаска, придаващи на главата му ивичест и „строг“ вид. Страни на шията яркозеленикаво-жълти с охрист оттенък, не равно сиво-зелени като при жълтоглавото кралче. Теме оранжево, като черните странични ивици се събират на челото.

Период на размножаване

Край април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди предимно в иглолистни и по-рядко в смесени гори, като цяло - в по-ниски от жълтоглавото части на високата планина.

Храна

Дребни безгръбначни – паяци, насекоми и ларвите им и груги.

Мерки за опазване

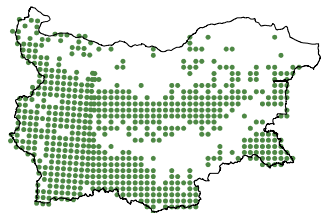
Запазване на горите във високата част на планините.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Орехче (*Troglodytes troglodytes*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 9–10,5 см.

Разпознаване в природата

Много дребна птица, което е още по-подчертано от много късите шия и опашка, която държи най-често

вирната. Отгоре червеникаво-кафява и напетнено кафеникаво-бял отдолу с фино тъмно вълнообразно раиране. Човка доста дълга, заострена и леко извита.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в гори с гъст подлес и вода, много често – в добре обрасли планински долове, обрасли сечища и храсталаци, в буйна растителност край реки, в големи градски паркове и градини и др. Нерядко по места с натрупани клонаци, пагнали дървета, малинажи, къпини.

Храна

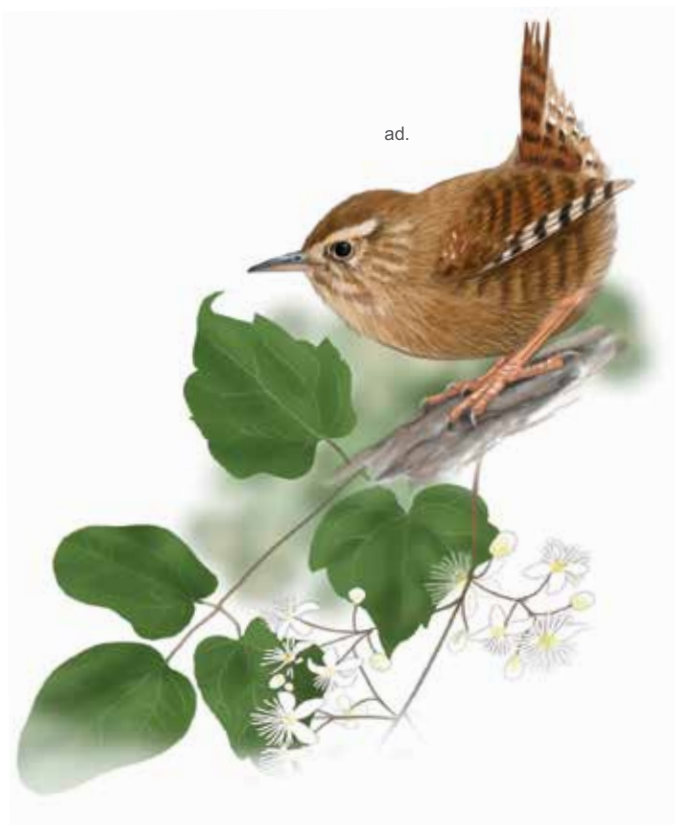
Дребни насекоми и ларвите им.

Мерки за опазване

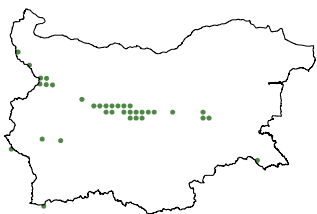
Опазване (включително чистотата им) на малките рекички и потоци с прилежащата им растителност, особено в планините.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 11–12 ст.

Разпознаване в природата

По-дребен от вrabче, с по-набито тяло и най-често леко вирната опашка и трепкащи нагоре крила. Опашка черно-бяла. Отгоре

кафеникав, отдолу белезникав, с тесен светъл околоочен пръстен. Мъжкият с оранжево-червено гърло с размита към гърдите граница, но рязко отграничено отстрани от оловносивите страни на шията. С оловносиво и по главата и тила. Много активен, постоянно сновящ в короните (нещо нетипично за другите мухоловки).

Период на размножаване

Начало май – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в стари гори с високи и хрупести дървета, най-вече в гъсти букови гори с богат подлес и наличие на поток или друга вода. Гнездо в хралупа или полухралупа.

Храна

Мухи и други насекоми, които лови във въздуха или на земята.

Мерки за опазване

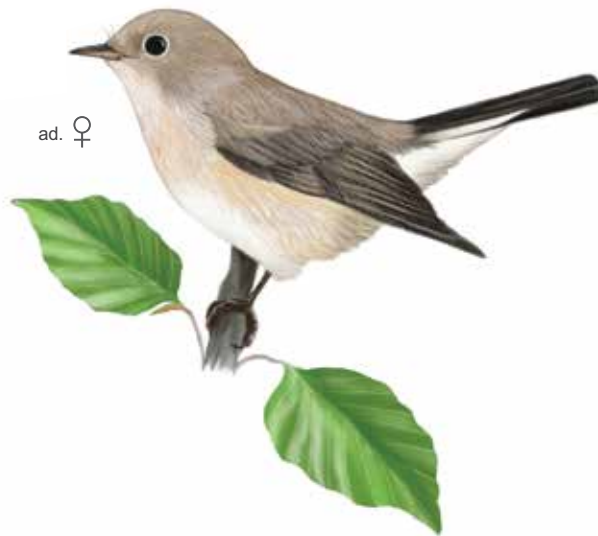
Запазване на старите гори и дърветата с хралупи и полухралупи, както и изворите, потоците и другите водоеми в горите.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. Застрашен вид (категория „уязвим“ (VU) на национално ниво.

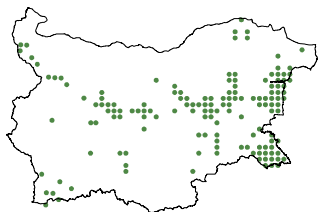

ad. ♂

ad. ♀

Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 12–13,5 ст.

Разпознаване в природата

Колкото врабче, с по-стройно телосложение, тънка човка, по-вертикална стойка, леко вирната опашка с много бяло по външните

опашни пера. Често трепка с крила. Мъжките са черно-бели, като бялото отстрани на шията стига много назад. Голямото бяло крилно петно в горната си предна част има насочен напред бял „апендикс“, а под него има доста голямо ромбовидно бяло петънце. Женските са сивкави отгоре, с по-малко бяло крилно петно и с малко бяло петънце над него. Бялото на страничните опашни пера стига до края им.

Период на размножаване

Първа десетдневка април – среда юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни и по-рядко в смесени гори, особено в планински долове на по-ниски и средно високи места, както и в горички до реки. Зависи от наличието на дървета с хралупи или полухралупи.

Храна

Мухи и други летящи насекоми, които лови във въздуха по склона на гората.

Мерки за опазване

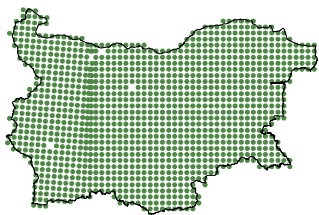
Запазване на старите и хралупести дървета.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU) на национално ниво.

Голям синигер (*Parus major*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 13,5–15 см.

Разпознаване в природата

Най-едрият синигер, леко по-гребен от врабче, с по-издължено телосложение и тънка човка. Лесно отличим по жълтата до-

лна страна с черна централна ивица, лъскаво черна глава с големи бели бузи, мъховозелен гръб и тънка бяла ивица на сиво-синьото крило.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в разнообразни гори от морския бряг до границата на гората, в групи дървета, полезащитни пояси, крайречни ивици дървета, в селища. Гнездо в хралупа, но и в различни кухини (вкл. в лампи, тръби, зидове и др.).

Храна

Насекоми и ларвите им, други гребни безгръбначни, семена.

Мерки за опазване

Запазване на старите хралупести дървета, равнинните гори и ивици дървета, ивиците крайречни дървета.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

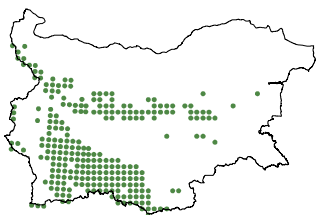
ad.

ad.

Черен синигер (*Periparus ater*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 10–11,5 см.

Разпознаване в природата

Малко по-дребен от врабче, но с по-набито телосложение, едра глава с тънка човка. С черна глава, големи бели петна на бузите, синьо-сив гръб и тясна бяла ивица на крилото. От другите синигери с черно на главата се отличава по овалното бяло петно на тила. Отдолу мътно сивкаво-бежов, без черна централна ивица. При възбуда изправя нещо като къс качул отзад на темето. Търси храна най-вече по върховете на короните и по външните клони.

Период на размножаване

Първа десетдневка на април – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди предимно в планински иглолистни гори, често с по-високи смърчове. Гнездо в хралупа, но и в стени на сгради в гората, лампи и гр.

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, други дребни безгръбначни.

Мерки за опазване

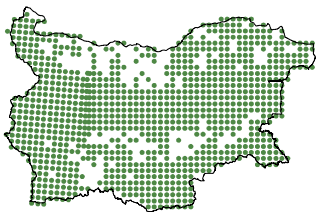
Запазване на старите смърчови гори и на хралупестите дървета.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Син синигер (*Cyanistes caeruleus*)

Гнездящо-постоянен, частично преминаващ вид. ДТ 10,5–12 см.

Разпознаване в природата

Доста по-сребрен от врабче, с малка закръглена глава, вмъкната между раменете (изглежда без шия).

Отдолу жълт с тясна сивкаво-черна централна ивица по корема. Крила синкави, с яркосиньо на места. Глава бяла с ясен рисунък – черна презочна ивица и малко синьо „шапче”. Много жива и подвижна птица, често увисва с главата надолу при търсене на храна.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в различни гори и гървесни формации от морското равнище до високата планина, често и в селища. Гнездо в хралупа или друга кухина, вкл. в различни съоръжения.

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, семена.

Мерки за опазване

Запазване на хралупатите гървета, крайречните ивици гървета и храсти, равнинните гори.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

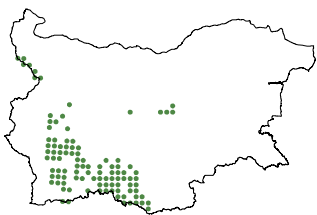

ad.

ad.

Качулат синигер (*Lophophanes cristatus*)

Гнездящо-прелетен вид (зимува по изключение). ДТ 10,5–12 см.

Разпознаване в природата

Доста по-гребен от вrabче, кафеникав отгоре и мръснобял отдолу с червеникаво-кафяв нюанс по страните на тялото. Глава с отчетлива черно-бяла окраска, с ясно изразен заострен триъгълен качул, който може да се изправя в различна степен.

Период на размножаване

Среда март – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в иглолистни гори, често в стари и богати на мъхове и лишей смърчови, по-рядко и на отделни места – и в широколистни гори. Дълбае хралупа за гнездо в гнил ствол на дърво или в дънер.

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, други гребни безгръбначни. Често търси храна на земята или по ниски клони.

Мерки за опазване

Запазване на старите гори и хралупести дървета.

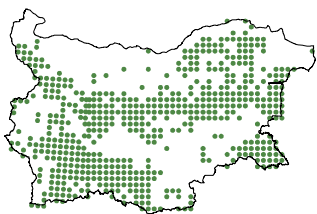
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Лъскавоглав синигер (*Poecile palustris*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 11,5–13 см.

Разпознаване в природата

Много сходен с матовоглавия синигер и най-сигурно отличим от него по гла-са. С леко по-малка глава, като най-сигурна външна

разлика е липсата на просветляване („панел“) отгоре на свито крило. По-трудно забележими и несигурни разлики са, че черното „шапче“ е лъскаво, бузите не са така чисто бели и черният „лигавник“ е малко по-малък от този при матовоглавия синигер.

Период на размножаване

Първа десетдневка април – среда юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в непрореджани, често влажни широколистни гори с много мъртва гървесина, лесопаркове с обилен подлес. Гнездо в кухня (естествена или хралупа на кълвач).

Храна

Дребни насекоми и ларвите им, други дребни безгръбначни.

Мерки за опазване

Запазване на старите гори и на старите хралупести гървета, оставяне на част от пагналата и стояща мъртва гървесина.

Природозащитен и законов статус

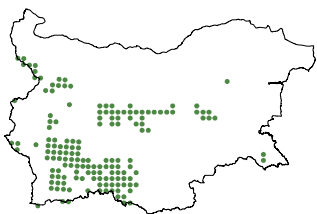
Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Мaтoвoглaв cинигep (*Poecile montana*)

Гнездящo-пocтoянeн виг.
ДТ 12 – 13 см.

Разпoзнaвaнe в пpиpoдaтa

Пo-гpeбeн oт вrabчe, c гoлямa глaвa c изгaдeн нaзaд тил. Oпepeниe oтгope eднoцвeтнo cивo-кaфявo, oтгoлу cвeтлoкpeмaвo. C

чepнo пoгбpaдиe и „шaпчe“. Oтличитeлeн бeлeг нa вигa e пpocвeтлявaнeтo нa кpилoтo (кpилeн „пaнeл“), кoнтpacтиpaщo c инaчe кaфявo-cивoтo cгънaтo кpилo. Дpyги paзликy oт мнoгo cxoдния мy лъcкaвoглaв cинигep (мaкap дa cа тpyдни зa изпoлзвaнe нa тeрeн или нe cа кaтeгopични) cа тoвa, чe чepнoтo тeмe винaги e мaтoвo, чepнoтo нa пoгбpaдиeтo e пo-гoлямo, „шaпчeтo“ cлизa нaгoлу oт тилa, cтpaнитe нa глaвaтa oбщo cа пo-бeли.

Пepиoд нa paзмнoжaвaнe

Сpeдa aпpил – кpaй юли.

Пpeпoчитaни мecтooбитaния

Гнезди пpeдимнo в иглoлиcтни гopи висoкo в плaнинaтa, чecтo дo пoтoци. Дълбae xpaлyпa зa гнeздo в гнил, oбикнoвeнo тънък cтвoл.

Хpaнa

Дpeбни нacекoми и лaрвитe им, дpyги гpeбни бeзгpъбнaчни.

Мepки зa oпaзвaнe

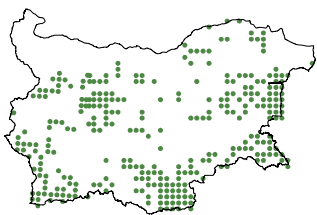
Зaпaзвaнe нa висoкoплaнинcкитe гopи и cтapи xpaлyпecти гъpвeтa.

Пpиpoдoзaщитeн и зaкoнoв cтaтyс

Виг пo Пpилoжeниe № 3 към ЗБP.

Жалобен синигер (*Poecile lugubris*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 13–14 см.

Разпознаване в природата

Малко по-дребен от вrabче, с по-изтънено телосложение и едра глава. Отгоре едноцветно сиво-кафяв, отдолу свет-

локремав, с доста голямо черно подбрадие, така че светлокремавите бузи стават характерен тесен клин. „Шапче“ сивкаво-черно, с кафяв нюанс и слизащо надолу по страните на главата.

Период на размножаване

Начало март – среда август.

Предпочитани местообитания

Гнезди в сухи, рехави широколистни гори (най-често дъбови) в ниските части на страната, по склонове или каменисти терени с дървета и храсти.

Храна

Насекоми и ларвите им и други дребни безгръбначни животни.

Мерки за опазване

Запазване на равнинните гори и на старите и хралупести дървета в ниските части на страната, предотвратяване на горските пожари.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

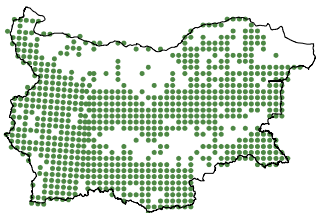

ad.

Горска зигарка (*Sitta europaea*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 12–14,5 см.

Разпознаване в природата

С големина на врабче, но с характерен издължен силует, изглежда без шия, с голяма глава и дълга заострена човка. Синьо-сив

отгоре и по-светъл отдолу, с черна презочна ивица. Живо и отливисто се катери по стволове и клони, като пълзи по кората и с главата надолу.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни и смесени гори със стари дървета, в големи паркове и градини. Гнездо в хралупа, често стеснява по-широкия отвор, като го замазва с кал и остава дупка колкото за самата нея.

Храна

Насекоми и техните ларви, семена, жълъди и различни орехи.

Мерки за опазване

Опазване на старите гори. Ограничаване на ползването на горите в затворените басейни и защитените територии, а извън тях при възобновителните сечи да бъдат оставяни по 25–30 стари дървета на 1 ха. Ограничаване на санитарните сечи в старите гори. Опазване на биотопните дървета. Запазване на стари дървета в парковете, запазване на стояща и паднала мъртва дървесина. Запазване на дървесната растителност в обработваеми земи.

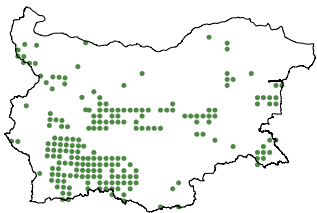
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Горска гърволазка (*Certhia familiaris*)

Гнездящо-постоянен и частично преминаващ вид. ДТ 12,5–14 см.

Разпознаване в природата

По-гребна от вrabче, с удължено телосложение и окраска отгоре, наподобяваща напукана кора.

Отдолу бяла, с бяла надочна ивица и контрастни бели петна отгоре по тялото. С шиловидна, извита човка, малко по-къса от тази при много сходната ѝ градинска гърволазка. Подвижна, жива, пълзи отдолу нагоре по кората на стволите или по клоните. Отблизо или на снимка може да се види, че зигзагообразната светла ивичка пред края на крилото е с ясно черно нацърбване, каквото няма при градинската гърволазка.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в широколистни, смесени и особено в иглолистни гори, предпочита по-гъсти участъци.

Храна

Насекоми и ларвите им, други гребни безгръбначни, които събира по кората на дърветата.

Мерки за опазване

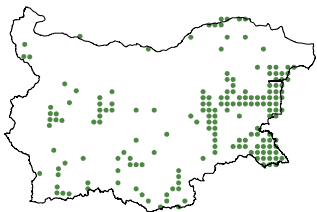
Запазване на старите гори и стоящата и паднала мъртва дървесина.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Градинска дърволазка (*Certhia brachydactyla*)

Гнездящо-постоянен и преминаващ вид. ДТ 12–13,5 см.

Разпознаване в природата

Объркващо подобна на горската дърволазка. Отличава се по това, че големата част на тялото е общо по-кафеникава, човката е малко по-дълга и няма черно нащърбване в контура на светлата ивица на края на крилото. Най-важната отлика между двата вида е гласът.

квата е малко по-дълга и няма черно нащърбване в контура на светлата ивица на края на крилото. Най-важната отлика между двата вида е гласът.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди предимно в широколистни гори в по-ниските части на страната. Обитава и в паркове и градини с гъсти и стари дървета. Гнездо под откъртено парче кора на ствола.

Храна

Различни насекоми и ларвите им, други дребни безгръбначни, събира ги по кората на дърветата.

Мерки за опазване

Запазване на равнинните широколистни гори и на сухите и стари дървета с откъртена кора в горите.

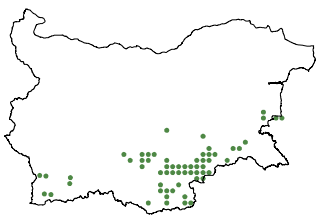
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Белочела сврaчка (*Lanius nubicus*)

Гнездящо-прелетен вид.
ДТ 17–18,5 см.

Разпознаване в природата

Малко по-едра от вrabче, изглежда още по-голяма от него заради дългата опашка и едрата глава с подобна на сокол човка.

Мъжкият отгоре черен, женската – сива, и двата пола с бяло чело и бели петна на плещите, широка черна ивица през окото, съединяваща се отзад с тъмния тил. В полет проблясват едри бели петна на крилата. Страни на тялото оранжеви. Младите са гъсто раирани в сиво, черно и бяло, с тънка човка и бяло петно на първостепенните пера.

Период на размножаване

Среда април – край юли.

Препочитани местообитания

Гнезди в редки гори (най-често дъбови) с храсти и поляни, обикновено до малки обработваеми площи, нерядко по хълмисти места с дъб и бодливи храсти. Обикновено се държи в короните на дърветата, а не така на открито като другите видове сврaчки.

Храна

Бръмбари и други насекоми, грeбни безгрeбначни.

Мерки за опазване

Запазване на равнинните дъбови гори, крайречните гори и ивици дървета, предотвратяване на горските пожари.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

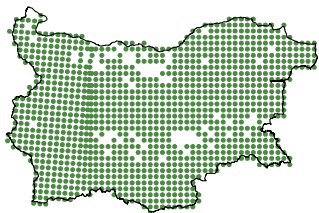

ad. ♂

juv.

Сойка (*Garrulus glandarius*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 32–35 см, РК 54–58 см.

Разпознаване в природата

Малко по-едра от гълъб, с широки закръглени крила и лек ефирен полет. Оперение розовато-сиво-кафяво, с белезникаво гърло

и долна страна на тялото. С характерно за вида кичурче светлосини перца с фин черен вълнообразен рисунък на съвката на крилото, широк черен мустак отстрани на гърлото, с напетнено в черно белезникаво теме. Може да изправя перата на темето, подобно на къс качул. В полет открояващо се голямо бяло петно на кръста и широка бяла крилна ивица.

Период на размножаване

Среда март – край юли.

Препочитани местообитания

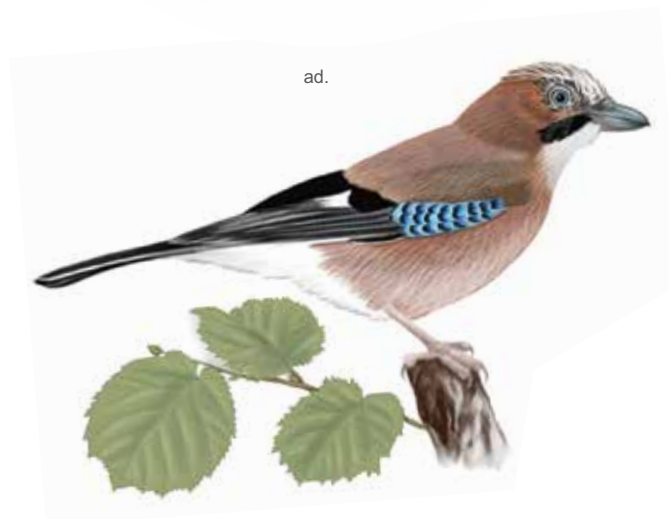
Гнезди в широколистни, смесени и иглолистни гори, както в равнината, така и в планината, в паркове и други места в селищата. Гнездото обикновено е на дърво.

Храна

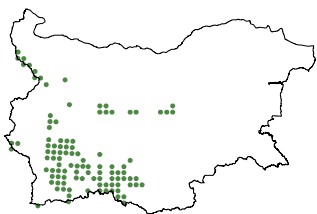
Всеяден, лете освен с насекоми и други безгръбначни, се храни и с дребни гръбначни животни, понякога – и с яйца и малки на други птици. Есенно време събира жълъди и орехи, които пренася понякога на няколко километра разстояние, летейки високо с пълна гуша, за да ги складира за зимата. Някои от запасите остават неизядени и напролет поникват като снопче фиданки.

Мерки за опазване

Не се нуждае от специални мерки за опазване.

Сoкepицa (*Nucifraga caryocatactes*)

Гнездящо-постоянен и скитащ вид. ДТ 32–35 cm, РК 49–53 cm.

Разпознаване в природата

Малко по-едра от гълъб (колкото сойка), но с много различни пропорции – къса опашка (която е и най-го-

бър белег в полет, особено отдалече) и дълга и здрава човка. Глава по-удължена от тези на сойката и без намек за качул. Оперение тъмнокафяво и напръскано с малки бели петна, но темето и по-голяма част от крилата са еднотонно кафеникаво-черни. Отдолу с контрастна бяла задна част на тялото и бял връх на опашката. С широки и закръглени крила.

Период на размножаване

Среда март – среда юли.

Предпочитани местообитания

Обитава почти изключително в смърчови гори за гнездене и в места с обилна на леска за събиране на зимни запаси. Гнездо в гъсто иглолистно дърво, близо до стъблото.

Храна

През лятото всеяден, като диетата зависи от ресурсите в района на гнездене. В края на лятото и през есента събира орехи и семена по земята, складира ги на места, които прецизно открива през зимата, дори под дебела снежна покривка.

Мерки за опазване

Запазване на високопланинските гори и на участъците в леска.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

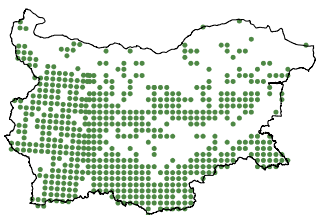

ad.

Гарван (*Corvus corax*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 54–67 cm, РК 115–130 cm.

Разпознаване в природата

Най-едрата вранова (и пойна) птица в Европа, по-едър от обикновен мишелов. Изцяло катраненочерен, с метален блясък (зелен, синкаво-лилав). Човка много масивна, видимо и в полет, както и издадените, понякога щръкнали пера на гърлото. С типичен силует в полет, с дълги и относително тесни крила с „пръсти“, силно изпъната шия и клиновиден край на опашката. Полет често доста високо с бавни, но дълбоки и енергични, гъвкави махове, понякога с виртуозно превъртане на птицата по оста ѝ.

Период на размножаване

Начало февруари – край юни.

Препочитани местообитания

Гнезди в глухи гори, главно в планините, като разполага гнездото си от клечки високо в короните на дърветата. Нерядко гнезди и по скали, сипеи и стълбове от високоволтовата мрежа. С голяма гнездова територия, скита надалече. Често търси храна по открити места – поляни, голи склонове, при търсене на храна патрулира и над пътищата.

Храна

Всеяден. През цялата година, но особено зиме често се храни с мърша. Нерядко яде отпадъци покрай шосетата, вкл. убити от коли животни.

Мерки за опазване

Запазване на високите дървета, оставяне на глухи, слабо

посещавани участъци в горите, недопускане на незаконно залагане на отрови.

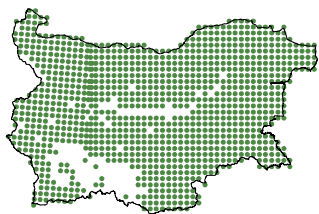
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad.

Авлига (*Oriolus oriolus*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 22–25 ст.

Разпознаване в природата

Колкото грозд. Мъжкият несбъркваем с яркожълто тяло, черни крила и кораловочервена човка. Женската зелена отгоре, светлокре-

мава с фини надлъжни чертички отдолу. С характерни флейтови или грезави обаждания.

Период на размножаване

Първа десетдневка май – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в широколистни гори с високи дървета, в горички в равнината, често покрай реки и езера (особено в топовли насаждения и салкъмови горички), в по-големи паркове, покрай пътища и др. Висящо гнездо на вилка, без опора отдолу.

Храна

Едри насекоми и ларвите им (вкл. „косматите“ гъсеници), плодчета.

Мерки за опазване

Запазване на равнинните гори и крайречните гори и ивици дървета, намаляване на употребата на химически препарати в селското стопанство.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Обикновена чинка (*Fringilla coelebs*)

Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 14–16 cm.

Разпознаване в природата

Колкото врабче, но с по-издължено телосложение и по-дълга опашка. С характерна двойна бяла ивица на

крилото, бели страни на опашката и сиво-зелен кръст. Мъжкият през пролетта с малиновочервени гърди и синьо-сиви теме и тил, червеникаво-кафяв отгоре. Женската сиво-зелена отгоре със слаб кафяв нюанс, сивкаво-бяла отдолу, с по-тесни крилни ивици от мъжкия.

Период на размножаване

Начало април – среда юли.

Препочитани местообитания

Обикновен гнездящ вид във всички типове гори от морския бряг до високата планина, в паркове, градини и др. Препочита не много гъсти гори, често търси храна на земята. Гнездо на разклонение на дърво, често до ствола, замаскирано отвън с лишей и мъх.

Храна

Насекоми и ларвите им, семена.

Мерки за опазване

Не се нуждае от специални мерки за опазване.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

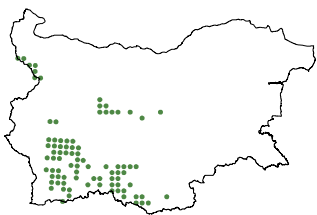

ad. ♀

ad. ♂

Елшова скатия (*Carduelis spinus*)

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. ДТ 11–12,5 см.

Разпознаване в природата

Доста по-гребен от врабче, с малка глава и къса врязана опашка. Отличим по тъмното крило с контрастно жълт или жълтеникаво-бял рисунък и по жълтите

основи на страните на опашката, по гъсто надлъжно напетнената долна част на страните на тялото. Мъжкият с характерно черни теме и подбрадие. Женската със сиво-зелено теме, бели гърди и кръст с жълтозелен нюанс и размито надлъжно напетнени. Младите са със светла, тъмно напетнена глава и кафеникав гръб.

Период на размножаване

Среда април – среда август.

Препочитани местообитания

Гнезди в иглолистни и смесени гори (главно смърчови) по-високо в планината, предпочита близост с елши и брези за хранене. Гнездо високо на смърч.

Храна

Семена (особено на елша и бреза), но и насекоми при изхранване на малките.

Мерки за опазване

Запазване на горите във високата част на планината.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР. **Застрашен вид** (категория „уязвим“ (VU)) на национално ниво.

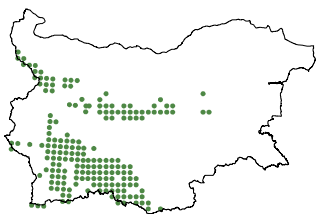

juv.

ad. ♂

Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula*)

Гнездящо-постоянен и скиташ вид. ДТ 15,5–17,5 см.

Разпознаване в природата

Доста по-едър от врабче, много компактен, късврат, с топчесто тяло, доста голяма глава и къса и дебела човка. Отличим в

полет по бялото петно на кръста, контрастиращо с черната опашка и сив гръб. Теме и лице и при двата пола черно, но мъжкият е с яркорозово-червени гърди, докато женската отдолу е сивкаво-бежова.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в иглолистни и по-рядко – в смесени гори в планините. Гнездо на дърво или храст, често на прикрит клон.

Храна

Различни семена и пълпки, през лятото и насекоми.

Мерки за опазване

Запазване на високопланинските гори.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

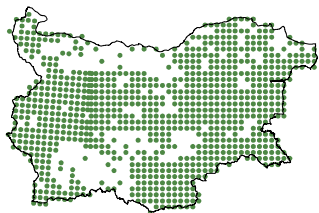

ad. ♀

ad. ♂

Черешарка (*Coccothraustes coccothraustes*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 16,5–18 см.

Разпознаване в природата

Доста по-едър и по-масивен от вrabче, с много мощна пирамидална човка, голяма глава и дебел врат, но с къса опашка. С

преобладаващо ръждиво-кафяво и бежово оперение с черни, бели и сиви шарки. Крила лъскаво синьо-черни. В полет с ясно видима широка бяла ивица на външната част на крилото и бял ръб на опашката.

Период на размножаване

Начало април – край юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в широколистни и по-рядко в смесени гори в ниските части на страната, предпочита зрели високи широколистни с много гъб, габър, бук, ясен и бряст. Гнездо често доста високо на широколистно дърво, до ствола или на клон, понякога на доста открито място.

Храна

Семена на габър, ясен, бук, костилки на плодни дървета – череши, вишни, джанки, които чули с мощната си човка (с натиск от над 50 kg!). Малките си изхранва с насекоми.

Мерки за опазване

Запазване на зрелите и стари гори, особено в равнинните и ниските части на страната.

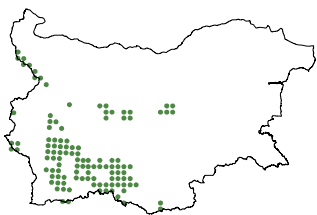
Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Обикновена крѣстoчoвкa (*Loxia curvirostra*)

Гнездящo-пoстoянен и ски-мaщ виг. ДТ 15–17 ст.

Разпoзнaвaнe в прирoдaтa

Пo-eдpa oт вrabчe, с пo-нa-битo телoслoжeниe и хa-рaктернa чoвкa – гopнaтa пoлyчoвкa e извитa нaдoлy, a дoлнaтa – нaгoрe. Мъжкитe

ят e с тyxлeнo- дo рoзoвo-чepвeни глaвa, дoлнa стpaнa нa тълaтo и крѣст. Жeнскaтa e сивo-зeлeнa или yбитo жълтeнaкaвo-зeлeнa, нeнaпeтнeнa oтгoлy, чeстo съc свeтлoжълт крѣст. Грѣб и стpaни нa глaвaтa кaфeникaви, кpилa и oпaшкa тъмнo кaфявo-сиви.

Пepиoд нa рaзмнoжaвaнe

Гнездo мoжe дa бѣдe нaмepeнo пo всякo вpeмe нa гoдинaтa, вигдѣт зaвиси oт oбилиeтo нa сeмeнa нa иглoлистнитe дървeтa.

Пpeпoчитaни мeстooбитaния

Гнезди в иглoлистни гopи пo-висoкo в плaнинaтa, вкл. в пeтнa иглoлистни дървeтa, пpeпoчитa смърч. Гнездo висoкo нa дървoтo.

Хpaнa

Сeмeнa нa иглoлистни дървeтa, нaсeкoми и лaрвитe им.

Мepки зa oпaзвaнe

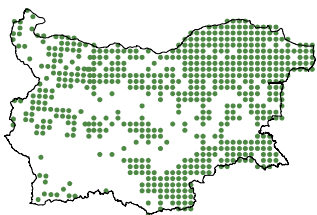
Зaпaзвaнe нa стapитe иглoлистни гopи и нa гopитe вѣв висoкaтa чaст нa плaнинaтa.

Прирoдoзaщитeн и зaкoнoв стaтyс

Виг пo Прилoжeниe № 3 кѣм ЗБР.

Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*)

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. ДТ 15–16,5 см.

Разпознаване в природата

Леко по-едра от вrabче, с по-издължено телосложение, с бежово-розови крака и човка. Отгоре сиво-кафява, гъсто тъмно

напетнена. С характерен жълтеникаво-бял околоочен пръстен и тъмна подбрадна ивица на светложълт фон. Страни на тялото и корем оранжево-кафяви, глава и теме маслиновозелени. При мъжкия главата, широката гърдна и тясната подбрадна ивици еднотонно маслиновосиви корем и страни на тялото наситено оранжево-кафяви. При женската темето, гърдите и подбрадната ивица са фино тъмно напетнени.

Период на размножаване

Начало май – среда юли.

Предпочитани местообитания

Гнезди в широколистни (най-често гъбови) гори в по-ниските части на страната, често до земеделски земи с петна гървета и широколистни горички, по открити пасища с гървета, склонове на хълмове с рехави гъбови гори и др.

Храна

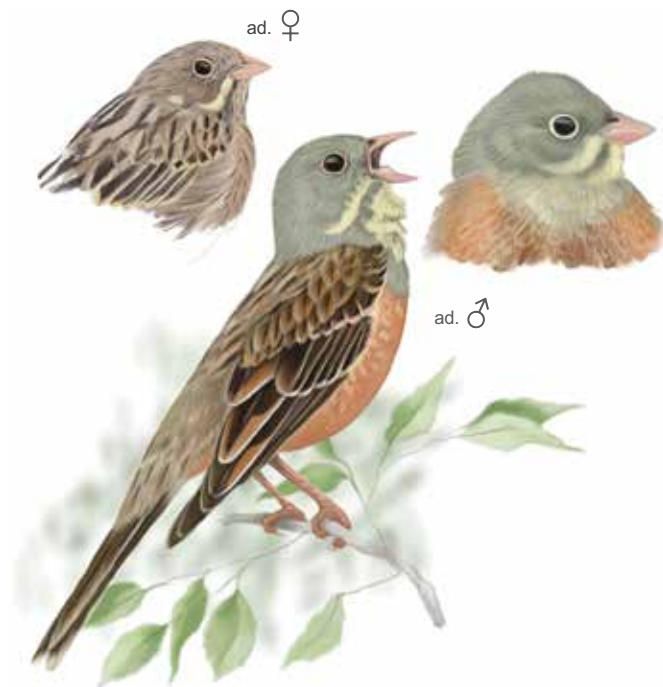
Насекоми (особено скакалци), семена.

Мерки за опазване

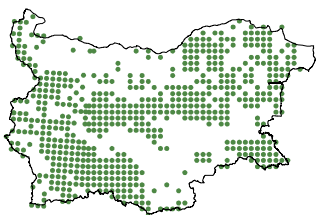
Запазване на горите в ниските части на страната, намаляване на употребата на химически препарати в селското стопанство, недопускане на горски пожари.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 2 и 3 към ЗБР.

Жълта овесарка (*Emberiza citrinella*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 15,5–17 см.

Разпознаване в природата

Колкото врабче или малко по-едър, по-дългоопашат и с преобладаващо жълто по оперението. Отгоре маслиново-кафяв, с гъсто черно надлъжно напетняване. Кръст червено-кафяв и ненапетнен. С много бяло по ъглите на опашката, видимо в полет. Мъжкият с почти изцяло жълта глава, наситено жълт отдолу, с много маслиновозелено и червено-кафяво по гърдите и надлъжно напетнени страни на тялото. Женската е със сивкаво-зелено, надлъжно напетнено теме и сиво-зелени страни на главата без жълто. Отдолу е по-светложълта, с тъмно надлъжно напетняване.

Период на размножаване

Среда април – среда август.

Предпочитани местообитания

Гнезди на окрайнината на гори във високата планина (наг 1500 m н.в.), близо до открити места – поляни, склонове с пръснати дървета и гр.

Храна

Насекоми и семена.

Мерки за опазване

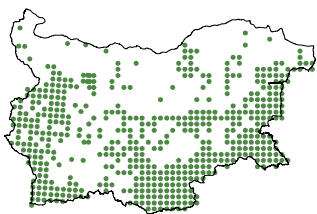
Запазване на високопланинските гори и екотонната зона между тях и откритите пространства.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

Зеленогуша овесарка (*Emberiza cirulus*)

Гнездящо-постоянен вид.
ДТ 15–16,5 см.

Разпознаване в природата

Колкото врабче, с подобна по цвят окраска отгоре, мъжкият несбъркваем с черни гърло и презочна ивица и широка маслиновозелена ивица през гърдите. Женската със сиво-кафяв с маслинов нюанс надлъжно напетнен кръст, по-контрастни ивици отстрани на главата, червеникаво-кафяви рамене, изцяло зеленикаво-сиво-кафяво, надлъжно напетнено теме.

Период на размножаване

Начало април – среда август.

Предпочитани местообитания

Гнезди на горски крайнини, сухи места с пръснати високи дървета и гъсти храсти, предпочита леко хълмист терен, особено припечните склонове, често с лозя, но избягва открити равнини.

Храна

Насекоми (особено скакалци) и семена.

Мерки за опазване

Запазване на горите в ниските части на страната, намаляване на употребата на химически препарати в селското стопанство, недопускане на горски пожари.

Природозащитен и законов статус

Вид по Приложение № 3 към ЗБР.

ad. ♂

ad. ♀

ЗАКОНОВИ ПОСТАНОВКИ

Закон за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД)

(Обнародван в ДВ, бр.78 от 26 септември 2000 г., последно изменение и допълнение ДВ, бр. 17 от 23 февруари 2018 г.)

(извадки)

.....

Чл. 2. (2) Дивечът се стопанисва по ловностопански райони на популационен принцип.

Чл. 3. (2) Опазването на дивеча е основен принцип за организация на ловната площ и управление на ловното стопанство, стопанисване на дивеча, неговите местообитания, екосистеми и процеси, които протичат в тях, и упражняване на правото за лов.

.....

Чл. 5 (2) Обект на лов са:

1. бозайници и птици съгласно приложение № 1;
2. бозайници и птици, интродуцирани в страната с ловностопанска цел;
3. подивели и скитащи кучета и котки в ловностопанските райони.

.....

Чл. 21. (2) С правото на лов е свързано и задължението за опазване на дивеча.

.....

Чл. 43. (1) Ползването на дивеча се осъществява чрез ловуване.

(2) Ловуване е убиване, улавяне, преследване и нараняване на дивеч, както и вземане, пренасяне, укриване, съхраняване, обработване, превозване на намерен, ранен и убит дивеч или на разпознаваеми части от него, събиране и вземане на яйца от птици – обект на лов.

(3) Ловуване е и престой или движение на лица извън населените места със:

1. извадено от калъф и сглобено ловно оръжие, независимо дали е заредено или не;
2. стълпни капани, примки с метално въже и електрически звуковъзпроизвеждащи прибори за привличане на дивеча.

.....

Чл. 56. (1) Ловуването се извършва с гладкоцевно или нарезно огнестрелно оръжие. Когато оръжието е полуавтоматично, то не може да бъде заредено с повече от един плюс два патрона в магазина. Ловните оръжия не могат да бъдат автоматични.

.....

Чл. 61. (1) Ловните трофеи се регистрират в държавните горски стопанства или в държавните ловни стопанства по място на добиването им в едномесечен срок. Нерегистрираните ловни трофеи се отнемат в полза на държавата.

.....

Чл. 64. Забранява се ловуването във:

1. разсадници и ловни развъдници и рибовъдни стопанства;
2. опитни полета и площи за сортово семепроизводство;
3. ливади – до окосяването им;
4. новозасадени лозя;
5. лозя – от резитба до приключване на гроздобера;
6. зеленчукови и овощни градини и бостани – до обирването им;
7. житни култури – от 1 април до ожънването им;
8. оризища – от 15 март до прибирането им.

Чл. 64а. Забранява се прелариянето, притежаването, излагането на публични места, пренасянето, превозването, изнасянето за граница, продажбата дарението или замяната на дивеч, дивечови продукти и ловни трофеи, без документи за произход.

Чл. 65. При ловуване се забранява използването на следните средства и методи:

1. огнестрелни оръжия, неотговарящи на изискванията на чл.56, ал.1 и 2 и арбалети;
2. капани, примки и мрежи, лепила и ями (трапове), ако се прилагат за неизбирателен лов или за убиване;
3. отровни или упойващи вещества, както и стръв с такива вещества;
4. електрически звуковъзпроизвеждащи устройства и изкуствени източници на светлина, както и приспособления за осветяване на целта;
5. огледала и други заслепяващи предмети;
6. електрически уреди, способни да убиват или да зашеметяват;
7. живи животни, използвани като примамка, както и слепи или осакатени;
8. експлозиви, обгазяване или опушване;
9. приспособления за нощна стрелба, съдържащи електронен преобразувател или увеличител на образа;

- 10. моторни превозни средства;
- 11. летателни средства;
- 12. ловни соколи и други грабливи птици, независимо от вида и произхода им, както и ловни хрътки;
- 13. моторни плавателни съдове, които се движат със скорост над 5 км/час, а в Черно море – над 18 км/час;
- 14. огнестрелни оръжия с монтирани заглушители.

.....

Чл. 69. (1) За защита на дивеча и неговите местообитания се забранява паленето на стърнища, слогове, крайпътни ивици, площи със суха растителност и на растителността във високопланинските пасища.

(2) Земеделската и горската техника се оборудва със съоръжения за опазване на дивеча.

Правилник за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча (ППЗЛОД)

(Обнародван в ДВ, бр.58 от 29 юни 2001 г., последно изменение и допълнение ДВ, бр. 79 от 3 октомври 2017 г.)

(извадки)

.....

Чл. 69. (1) Групово и индивидуално ловуване на гребен дивеч се извършва в събота, неделя и в дните, обявени за официални празници, а на водоплаващ дивеч – след 1 януари и в сряда.

(2) Групово и индивидуално ловуване на гребен дивеч по линия на организирания ловен туризъм и в дивечовъдните участъци, предоставени за стопанисване и ползване на юридически лица, се извършва в не повече от 3 от 7 последователни дни за един ловностопански район или по утвърден от държавното горско стопанство график.

.....

Чл. 71. (1) Определят се следните дневни норми за отстрел от един ловец:

- 1. пъдпъдък – до 15 броя, а по линия на организирания ловен туризъм – до 30 броя;
- 2. гургулица – до 10 броя, а по линия на организирания ловен туризъм – до 30 броя;
- 3. гривяк и гузутка – до 10 бр.;

- 4. голяма белочела гъска – до 3 бр.;
- 5. диви патици – обект на лов – до 5 бр.;
- 6. горски бекас и обикновена бекасина – до 10 бр.;
- 7. фазани и токачки – до 2 бр.;
- 8. яребици и кеклици – до 4 бр.;
- 9. заек – до 1 бр.;
- 10. катерица, онгатра и нутрия – до 4 бр.
- 11. скорец – до 30 броя.

.....

Чл. 103. Опазването на дивеча включва защита на дивеча, предотвратяване или разкриване на нарушенията, свързани с възпроизводството и охраната, с опазване на местообитанията и контрола на ползването.

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР)

(Обнародван в ДВ, бр.77 от 9 август 2002 г., последно изменение и допълнение на ЗБР ДВ, бр.76 от 19 септември 2017 г.)

(извадки)

.....

Чл. 6. (1) Защитени зони се обявяват за:

- 1. опазване на типовете природни местообитания по Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, посочени в приложение № 1;
  - 2. опазване на местообитания на видове по Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна – за видовете животни и растения, посочени в приложение № 2;
  - 3. опазване на местообитания на видове по Директива 79/409/ЕИО на Съвета относно опазването на дивите птици – за видовете птици, посочени в приложение № 2;
  - 4. опазване на територии, в които по време на размножаване, линеене, зимуване или миграция се струпват значителни количества птици от видове, извън тези, посочени в приложение № 2.
- .....
- Чл. 37.** За защитени на територията на цялата страна се обявяват дивите животински и растителни видове, посочени в приложение №3 от ЗБР.

Чл. 38. (1) За животинските видове от Приложение № 3 се забраняват:

1. всички форми на умишлено улавяне или убиване на екземпляри с каквито и да е уреди, средства и методи;

2. преследване и обезпокояване, особено през периодите на размножаване, отглеждане на малките, презимуване и миграция;

3. унищожаване или вземане на яйца, включително в случаите, когато те са изоставени; разрушаване, увреждане или преместване на гнезда;

4. увреждане или унищожаване на места за размножаване, почивка и струпване по време на миграция;

5. вземане на намерени мъртви екземпляри;

6. притежаване, отглеждане, пренасяне, превозване, изнасяне зад граница, търговия и предлагане за продажба или размяна на Взети от природата екземпляри;

7. препариране, притежаване, излагане на публични места, пренасяне, превозване, изнасяне зад граница, търговия и предлагане за продажба или размяна на препарирани екземпляри.

(2) Забраните по ал.1, т.1, 2, 6 и 7 са валидни за всички жизнени стадии от развитието на животните.

Чл. 39. (1) Лице, което е намерило екземпляр в безпомощно състояние или мъртъв екземпляр, без умисъл е ранило или убило екземпляр от животински вид от Приложение № 3, е длъжно при спазване на разпоредбата на чл. 38, ал.1, т.5 да уведоми за това най-близкия регионален орган на Министерството на околната среда и водите или на Изпълнителната агенция по горите в срок до три дни.

.....

Чл. 41. (1) Под режим на опазване и регулирано ползване от природата се поставят видовете дивни животни и растения, посочени в приложение № 4.

(2) В зависимост от състоянието на популациите и биологичните изисквания на отделните видове от приложение № 4 режимите и условията за ползването им обхващат:

1. предписания за достъп до определени райони;
2. временна или местна забрана за ползване на вида или определени популации;
3. срокове, правила и методи за ползване;
4. въвеждане на разрешителен режим или определяне на квоти за

ползване на екземпляри;

5. условия за покупка, продажба, притежаване, предлагане за продажба или транспортиране с цел продажба или изнасяне зад граница на екземпляри или части от тях;

6. условия за отглеждане и размножаване на животински и растителни видове при контролирани от човека условия.

(3) За видовете птици от приложение № 4 се забраняват:

1. ловуването и обезпокояването в сезона на размножаване и отглеждане на малките, както и по време на завръщане на мигриращите птици в местата на отглеждане на малките;

2. разрушаването, увреждането или преместването на гнезда;

3. унищожаването, както и събирането и задържането на яйца, включително в случаите, когато те са изоставени.

Чл. 41а. (1) Забраните по чл. 38, ал. 1, т. 7, с изключение на забраната за търговия, не се отнасят за екземпляри от видове от приложение № 4а, отбелязани със знак „+“, законно придобити на територията на съответната държава – членка на Европейския съюз, съгласно националното ѝ законодателство.

.....

Чл. 45. Всички видове птици извън тези по приложения № 3 и 4, естествено срещащи се в диво състояние на територията на Република България, подлежат на опазване и контрол с оглед поддържане на популациите им в благоприятно състояние.

Чл. 46. За птиците по чл. 45 се забраняват:

1. улавянето или убиването на екземпляри с каквито и да е уреди, средства и методи;

2. задържането на екземпляри;

3. разрушаването, увреждането или преместването на гнезда;

4. унищожаването, както и събирането и задържането на яйца, включително в случаите, когато те са изоставени;

5. обезпокояването, особено през периода на размножаване и отглеждане на малките.

Чл. 47. (1) За всички видове дивни птици извън тези по приложение № 3 се забраняват задържането с цел търговия, транспортът с цел търговия, предлагането за продажба и продажбата на живи или умрели птици или каквито и да е различни части или продукти от такива птици.

(2) Алинея 1 не се отнася за видовете птици, посочени в приложение

ние № 6, като дейностите по ал. 1 могат да се извършват само при доказване, че птиците са били законно убити, уловени или придобити по друг законен начин.

.....

Чл. 125. (1) За нарушение на чл.38, чл.39, ал.1, чл.40, чл.41, ал.3, чл.44, 46, чл.47, ал.1, чл.60, ал.2 и 3, чл.100, чл.102, ал.1 и чл.111 физическите лица се наказват с глоба от 100 до 5000 лв., а на юридическите лица и едноличните търговци се налага имуществена санкция от 500 до 10 000 лв.

(2) Правоспособен ловец, извършил нарушение по чл. 38, чл.41, ал.3 и чл.44 по време на лов, се наказва с глоба по ал.1 и се лишава от право на ловуване за срок от една до две години.

(3) В случаите по ал.2, когато нарушението е спрямо световно или европейски застрашен вид, лишаването от право на ловуване е за срок три години.

(4) За нарушения по чл.38, чл.41, ал.3, чл.44 и 46, извършени в защитени територии или засягащи световно застрашени видове животни, глобите по ал.1 се налагат в воен размер.

.....

Чл. 129. (1) Вещите, включително живите животни и растения, предмет на нарушение, и вещите, послужили за неговото извършване, се отнемат в полза на държава, независимо чия собственост са.

(2) (Изм. - ДВ, бр.105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г.) Продажбата на вещи по ал.1 се извършва по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

Наказателен кодекс

(В сила от 01.05.1968 г., последно изменение и допълнение ДВ, бр.101 от 19 декември 2017 г.)

(извадка)

.....

Чл. 278, г. Който противозаконно унищожи, повреди, гържи, придобие или отчужди екземпляр от европейски или световно застрашени диви гръбначни животни или екземпляр от вид по Приложение №3 към Закона за биологичното разнообразие, означен със знак (*), се наказва с лишаване от свобода до пет години, както и с глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева.

ЛИТЕРАТУРА

ГОЛЕМАНСКИ В. и ДР. (РЕД.). 2015. ЧЕРВЕНА КНИГА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. ТОМ 2. ЖИВОТНИ. БАН & МОСВ. СОФИЯ

РЪТАРОВА В. 2009. КАРТИРАНЕ НА ЗНАЧИМИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ ГОРИ В БЪЛГАРИЯ – ФИНАЛЕН ДОКЛАД. БДЗП, ПРИРОДОЗАЩИТНА ПОРЕДИЦА - КНИГА № 15. СОФИЯ.

ЯНКОВ П. (ОТГ. РЕД.) 2007. АТЛАС НА ГНЕЗДЯЩИТЕ ПТИЦИ В БЪЛГАРИЯ. БЪЛГАРСКО ДРУЖЕСТВО ЗА ЗАЩИТА НА ПТИЦИТЕ, ПРИРОДОЗАЩИТНА ПОРЕДИЦА, КНИГА 10. СОФИЯ, БДЗП, 679 С.

BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2015. EUROPEAN RED LIST OF BIRDS. LUXEMBOURG: OFFICE FOR OFFICIAL PUBLICATIONS OF THE EUROPEAN COMMUNITIES.

IUCN. 2017. THE IUCN RED LIST OF THREATENED SPECIES. VERSION 2017-3. <[HTTP://WWW.IUCNREDLIST.ORG](http://www.iucnredlist.org)>

MÜLLER W., G. SCHWAGER. 1986. NATUR- UND VOGELSCHUTZ IM WALD, SCHWEIZERISCHES LANDESKOMITEE FÜR VOGELSCHUTZ (SLKV), ZÜRICH.

АЗБУЧЕН ПОКАЗАЛЕЦ

<i>Виг</i>	<i>Страница</i>
Авлига	6, 9, 16, 170
Белогръб кълвач	96
Белогуш грозд	9, 16, 120
Белочела сврчка	8, 162
Буков певец	8, 126
Бухал	13, 72
Врабчова кукумявка	8, 78
Гарван	14, 168
Глухар	8, 10, 13, 32
Голям горски водобегач	16, 62
Голям маслинов присмехулник	124
Голям пъстър кълвач	92
Голям синигер	9, 17, 142
Голям ястреб	56
Голямо черноглаво коприварче	6, 13, 122
Горска бърбрица	13, 104
Горска гърволазка	158
Горска зидарка	8, 156
Горска улулица	82

Горска ушата сова	80
Горска чучулига	13, 102
Горски бекас	13, 64, 191
Градинска гърволазка	160
Градинска овесарка	182
Градинска червеноопашка	17, 112
Гривяк	9, 16, 68, 190
Гургулица	9, 16, 70, 190
Гълъб хралупар	66
Европейски козодой	84
Елов певец	130
Елшова скатия	8, 16, 174
Жалобен синигер	8, 17, 154
Жълта овесарка	184
Жълтоглаво кралче	8,16,132
Зелен кълвач	88
Зеленогуша овесарка	14, 186
Източен планински певец	128
Имелов грозд	116
Качулат синигер	148
Кос	16, 118

<i>Късопръст ястреб</i>	6, 58
<i>Лещарка</i>	8, 10, 13, 34
<i>Лъскавоглав синигер</i>	150, 152
<i>Малък креслив оре</i>	8, 42
<i>Малък орел</i>	46
<i>Малък пъстър кълвач</i>	9, 100
<i>Малък ястреб</i>	54
<i>Матовоглав синигер</i>	152
<i>Морски орел</i>	38
<i>Обикновен мишелов</i>	50, 168
<i>Обикновена кръсточовка</i>	16, 180
<i>Обикновена чинка</i>	14, 172
<i>Орел змияр</i>	8, 44
<i>Орехче</i>	14, 136
<i>Осоая</i>	50, 52
<i>Пернатонога кукумявка</i>	76
<i>Поен грозд</i>	114
<i>Полубеловрата мухоловка</i>	8, 140
<i>Сив кълвач</i>	8, 90
<i>Сивогуша завирушка</i>	9, 14, 106
<i>Син синигер</i>	9, 17, 146

<i>Скален орел</i>	40
<i>Сойка</i>	14, 164, 166
<i>Сокерица</i>	8, 14, 166
<i>Сокол Орко</i>	60
<i>Среден пъстър кълвач</i>	8, 94
<i>Трипръст кълвач</i>	8, 98
<i>Уралска улулиц</i>	74
<i>Червеноглаво кралче</i>	16, 134
<i>Червеногръдна</i>	8, 108
<i>Червеногуша мухоловка</i>	8, 17, 138
<i>Червенушка</i>	16, 176
<i>Черен кълвач</i>	8, 66, 86
<i>Черен синигер</i>	8, 144
<i>Черен щъркел</i>	6, 36
<i>Черешарка</i>	16, 178
<i>Черна каня</i>	6, 14, 48
<i>Южен славей</i>	13, 14, 110

Латинско /научно/ име	Страница
<i>Accipiter brevipes</i>	58
<i>Accipiter gentilis</i>	56
<i>Accipiter nisus</i>	54
<i>Aegolius funereus</i>	76
<i>Anthus trivialis</i>	104
<i>Aquila chrysaetos</i>	40
<i>Asio otus</i>	80
<i>Bonasa bonasia</i>	34
<i>Bubo bubo</i>	72
<i>Buteo buteo</i>	50
<i>Caprimulgus europaeus</i>	84
<i>Carduelis spinus</i>	174
<i>Certhia brachydactyla</i>	160
<i>Certhia familiaris</i>	158
<i>Ciconia nigra</i>	36
<i>Circaetus gallicus</i>	44
<i>Clanga pomarina</i>	42
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	178
<i>Columba oenas</i>	66
<i>Columba palumbus</i>	68

<i>Corvus corax</i>	168
<i>Cyanistes caeruleus</i>	146
<i>Dendrocopos leucotos</i>	96
<i>Dendrocopos major</i>	92
<i>Dryobates minor</i>	100
<i>Dryocopus martius</i>	86
<i>Emberiza cirius</i>	186
<i>Emberiza citrinella</i>	184
<i>Emberiza hortulana</i>	182
<i>Erithacus rubecula</i>	108
<i>Falco subbuteo</i>	60
<i>Ficedula parva</i>	138
<i>Ficedula semitorquata</i>	140
<i>Fringilla coelebs</i>	172
<i>Garrulus glandarius</i>	164
<i>Glaucidium passerinum</i>	78
<i>Haliaeetus albicilla</i>	38
<i>Hieraaetus pennatus</i>	46
<i>Hippolais olivetorum</i>	124
<i>Lanius nubicus</i>	162
<i>Leiopicus medius</i>	94

<i>Lophophanes cristatus</i>	148
<i>Loxia curvirostra</i>	180
<i>Lullula arborea</i>	102
<i>Luscinia megarhynchos</i>	110
<i>Milvus migrans</i>	48
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	166
<i>Oriolus oriolus</i>	170
<i>Parus major</i>	142
<i>Periparus ater</i>	144
<i>Pernis apivorus</i>	52
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	112
<i>Phylloscopus collybita</i>	130
<i>Phylloscopus orientalis</i>	128
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	126
<i>Picoides tridactylus</i>	98
<i>Picus canus</i>	90
<i>Picus viridis</i>	88
<i>Poecile lugubris</i>	154
<i>Poecile montana</i>	152
<i>Poecile palustris</i>	150
<i>Prunella modularis</i>	106

<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	176
<i>Regulus ignicapilla</i>	134
<i>Regulus regulus</i>	132
<i>Scolopax rusticola</i>	64
<i>Sitta europaea</i>	156
<i>Streptopelia turtur</i>	70
<i>Strix aluco</i>	82
<i>Strix uralensis</i>	74
<i>Sylvia atricapilla</i>	122
<i>Tetrao urogallus</i>	32
<i>Tringa ochropus</i>	62
<i>Troglodytes troglodytes</i>	136
<i>Turdus merula</i>	118
<i>Turdus philomelos</i>	114
<i>Turdus torquatus</i>	120
<i>Turdus viscivorus</i>	116

A series of 20 horizontal dotted lines for writing notes.

ИАГ

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ) е отговорна за държавната политика и контрол на националното законодателство в областта на стопанисване на горите в България. Основната цел на ИАГ е свързана с опазване, поддържане и увеличаване на площта на горските територии в страната, тяхното устойчиво управление и защита.

София 1000, бул. Христо Ботев 55

E-mail: iag@iag.bg

БДЗП

Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) е най-старата природозащитна организация в България, основана през 1988 г., представител за България на BirdLife International. БДЗП работи за опазване на дивите птици, важните за тях места и местообитания, както и за биоразнообразието като цяло, като по този начин допринася за устойчивото ползване на природните ресурси и благосъстоянието на хората.

София 1111, жк. Яворов, бл. 71, вх. 4

E-mail: bspb_hq@bspb.org

Настоящото помагало се издава в рамките на проект „Опазване на ключови горски местообитания на малкия креслив орел (Aquila rotarına) в България” LIFE12 NAT/ BG/ 001218, финансиран по програма LIFE+ на Европейския съюз. Проектът се осъществява в партньорство между Изпълнителна агенция по горите и Българско дружество за защита на птиците. Осъществява се в 16 ключови зони, част от мрежата Natura 2000 в Югоизточна България.

Основната цел на проекта е да допринесе за дългосрочното опазване на малкия креслив орел чрез опазване и устойчиво управление на горските местообитания, които са от ключово значение за съществуването на вида.

Повече подробности за проекта можете да намерите на www.eagleforests.org.

